

Latvian ja Helsingin slangisanojen ja -ilmaisuiden vertailua

Antoni Sipilä

014449288

Pro gradu -tutkielma

Slavistiikka ja baltologia

Kielten maisteriohjelma

Helsingin yliopisto

Marraskuu 2020

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Humanistinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Kielten maisteriohjelma
Opintosuunta – Studieinriktning – Study Track Slavistiikka ja baltologia		
Tekijä – Författare – Author Antoni Ville Sipilä		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Latvian ja Helsingin slangisanojen ja -ilmaisuiden vertailua		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year Marraskuu 2020	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 54
Tiivistelmä – Referat – Abstract		
<p>Pro gradu -työni kuuluu sosiolingvistiikan alaan ja tutkimuksen päätavoitteena on tutkia Latvian ja Helsingin slangin yhtäläisyyksiä ja eroja.</p> <p>Lähdeaineisto koostuu Latvian ja Helsingin slangiin liittyvistä materiaaleista. Latvian slangin aineistomateriaaleista merkittävin lähde on Ojārs Bušsin ja Vineta Ernstsonen yhteistyönä tekemä slangisanakirja Slenga vārdnīca (2009), joka sisältää noin 8 000 latvialaista slangisanaa sisältäen niiden merkityksen ja etymologian. Helsingin slangiin liittyvistä aineistomateriaaleista erityisesti emeritusprofessori Heikki Paunosen tutkimuksista on ollut paljon apua. Niissä on laajasti tietoa Helsingin slangin historiasta ja sen kehityksestä ja ne sisältävät lisäksi laajan slangitermistön.</p> <p>Kerättyäni tutkimusaineistoni Latvian ja Helsingin slangeista kiinnitin erityisesti huomiota slangien historiaan, niiden ominaispiirteisiin sekä nykypäivän tilanteeseen. Tutkimuksessa ongelmia tuottivat toisinaan vaikeaselkoiset Latvian slangisanat, niiden merkitykset sekä alkuperät.</p> <p>Tutkielman johdannossa esitän tutkimuksen päätavoitteen sekä sen materiaalit ja metodin. Toinen luku käsittelee yleisesti slangia ja sen määrittelyä. Molempien slangien omat alaluvut käsittelevät identtisesti aiheita, joita ovat slangin historia, ominaispiirteet ja tulevaisuudennäkymät. Slangien käyttäjät ja aihepiirit esitellään omissa luvuissaan kuten myös muiden kielten vaikutus slangiin. Työni vertailuosassa analysoin saamiani tuloksia sekä vertailen Latvian ja Helsingin slangin piirteitä toisiinsa. Lopuksi teen yhteenvedon päätelmäosassa tutkielmani tuloksista.</p> <p>Molempia slangeja käytetään nykyään etupäässä puhekielessä. Aineiston tarkastelu osoittaa, että Suomessa Helsingin slangia käytetään paljon enemmän ja se on levinnyt laajemmin kuin Latvian slang. Molempia slangeja on tutkittu laajasti ja niistä on julkaistu kirjallisuutta ja sanakirjoja. Yhtenäistä slangeille on samojen asioiden/aiheiden käsitteleminen (esimerkiksi alkoholi, tupakka, huumeet) sekä slangisanan muodostaminen alkuperäistä sanaa lyhentämällä. Eritoten Latvian slangissa on yleistä diminutiivijälkiliitteen lisääminen lyhennetyin alkuperäisen sanan loppuun. Kummassakin slangissa esiintyy paikannimiä, tosin Helsingin slangissa niitä esiintyy paljon enemmän kuin Latvian slangissa. Molemmissa kielissä on paljon germanismeja; suomen kielessä ne ovat ruotsista ja latvian kielessä saksan kielestä. Lisäksi latvian kieleen on lainautunut Neuvostoliiton ajalta merkittävästi rusismeja. Englannin kielellä on suuri vaikutus kummankin slangin uuteen sanastoon. Molemmien slangin asema vaikuttaa nykyään olevan stabiili. Slangia käyttää pääasiassa nuoriso, mutta sitä käyttävät myös vanhemmat ikäluokat.</p> <p>Pro gradu -tutkielmaani voisi jatkossa hyödyntää esimerkiksi laajentamalla sen vertailevaksi jatkotutkimukseksi, jossa voisi olla mukana muitakin slangeja kuin Latvian ja Helsingin slangit. Jatkossa voitaisiin keskittyä esimerkiksi sanojen etymologiaan ja siihen, kuinka paljon englannin kieli on vaikuttanut tutkittaviin slangeihin.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Latvian slang, Helsingin slang		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskustakampuksen kirjasto		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	5
1.1 Tutkimuksen tavoitteet.....	5
1.2 Tutkimuksen metodi, aineistomateriaali ja sen käsittely	5
2 Slangin määritteleväminen.....	8
3 Helsingin slangi	11
3.1 Historiallisia taustatekijöitä	11
3.2 Slangin ominaispiirteet	12
3.3 Slangin käyttäjät ja aihepiirit	13
3.4 Muiden kielten vaikutus slangiin	16
3.5 Slangin tulevaisuudennäkymät	23
4 Latvian slangi	25
4.1 Historiallisia taustatekijöitä	25
4.2 Slangin ominaispiirteet	27
4.3 Slangin käyttäjät ja aihepiirit	29
4.3.1 Tyyperiys.....	30
4.3.2 Alkoholi ja sen käyttöön liittyvä sanasto	31
4.3.3 Huumausaineet ja tupakka	32
4.3.4 Tytöt, naiset ja pojat.....	33
4.3.5 Venäjän kieli	34
4.3.6 Epäonni	34
4.3.7 Vessa	34
4.3.8 Rakennukset, Riian esikaupungit ja kadut	35
4.3.9 Ravintolat, kaupat ja muu paikannimistö.....	35
4.4 Muiden kielten vaikutus slangiin	36
4.4.1 Venäjän kielen vaikutus	36
4.4.2 Saksan kielen vaikutus	37

4.4.3 Englannin kielen vaikutus	38
4.4.4 Viron ja liettuan kielten vaikutus	38
4.4.5 Suomen ja ruotsin kielten vaikutus	38
4.4.6 Italian ja ranskan kielten vaikutus	39
4.4.7 Kieliyhdistelmät	39
4.5 Slangin tulevaisuudennäkymät	40
5 Vertailu	43
6 Loppupäätelmät	46
7 Kopsavilkums. Latviešu un Helsinku slenga salīdzinājums.....	50
Lähdeluettelo	52

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella Latvian ja Helsingin slangisanojen ja -ilmaisuiden yhtäläisyyksiä ja eroja sekä laatia niistä keskinäinen vertailu. Tarkoituksena on saada kummastakin slangista kokonaiskuva niiden yhteneväisyyksien ja erilaisuuksien selvittämiseksi. Koska aihetta on tutkittu vähän, koen sen tutkimisen tärkeäksi, jotta näistä slangeista saataisiin uutta, vertailevaa tietoa käyttöön. Pro gradu -työni kuuluu sosiolingvistiikan alaan, joka tutkii kielen ja yhteiskunnan välistä suhdetta. Työssäni vertaan Latvian ja Helsingin slangeja toisiinsa tuoden esiin niiden historiallista taustaa, vaikuttimia, eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä. Tarkastelen slangien nykytilannetta sekä pohdin niiden tulevaisuudennäkymiä. Lisäksi käsitelen aineistoni pohjalta kummankin slangin keskeisiä aihepiirejä, niiden käyttäjäkuntia sekä muiden kielten vaikutuksia niihin.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Mistä kielistä slangisanoja ja -ilmauksia on lainattu ja lainataan Latvian ja Helsingin slangiin?
2. Mitä aihepiirejä Latvian ja Helsingin slangisanat ja -ilmaukset käsittelevät?

Itse koen, että slangi kuvastaa aikaansa ollen elävää, alati muuttuvaa kieltä, jonka syntymiseen ja kehittymiseen vaikuttavat useat eri tekijät kuten esimerkiksi asenteet, eri aikakaudet ja alueen kielipolitiikka. Mielestäni Latvian slangin osalta sen taitekohtina voidaan pitää sota-aikoja, Neuvostoliiton vaikutusta ja englannin kielen yleistymistä. Helsingin slangin osalta sen merkittävimmäksi taitekohdaksi miellän sota-ajan ja sen jälkeiset ilmiöt sekä englannin kielen yleistymisen. Tarkastelen tutkimuksessani slangiin vaikuttaneita tekijöitä kummankin slangin näkökulmasta.

1.2 Tutkimuksen metodi, aineistomateriaali ja sen käsittely

Tutkimuksen metodi on vertaileva, missä tutustutaan aikaisempiin teoksiin, materiaaleihin ja opinnäytetöihin sekä kerätään tietoa niiden tuloksista. Tutkimuksen aineisto koostuu suurelta osin slangiaiheisista suursanakirjoista sekä muista teoksista,

jotka käsittelevät Latvian ja Helsingin slangia. Näiden lisäksi olen myös huomioinut erinäisiä Internet-artikkeleita sekä sanojen tarkastamisessa olen käyttänyt Urbaani Sanakirjaa. Seuraavaksi valotan tarkemmin käyttämiäni lähteitä.

Helsingin slangista on käytettävissä runsaasti materiaalia, ja varsinkin Tampereen yliopiston suomen kielen emeritusprofessori Heikki Paunonen (s. 1946) on tehnyt suuren työn Helsingin slangin tutkimisessa ja keräämisessä jo 1970-luvulta lähtien. Olen käyttänyt hänen teoksiaan tämän tutkielman lähdemateriaaleina. Näitä ovat muun muassa *Sloboa Stadissa : Stadin slangin etymologiaa*. 2016, *Suomen kieli Helsingissä : Huomioita Helsingin puhekielen historiallisesta taustasta ja nykyvariaatiosta*. 1995 sekä Heikki ja Marjatta Paunosen kirjoittama *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii, Stadin slangin suursanakirja*. 2017.

Paunosen teosten lisäksi Helsingin slangista on julkaistu sanakirja vuonna 1979, jota olen myös hyödyntänyt tutkimuksessani. Se on Yleisradion kielenhuollon ja koulutuksen koulutuspäällikkö Kaarina Karttusen kirjoittama *Nykyslangin sanakirja*. Kyseessä olevassa kirjassa on merkitysten lisäksi esitelty laajemmin sanojen etymologioita sekä vanhaa ja monipuolista slangisanastoa.

Tutkimuksessa olen huomioinut Ville Elorannan laatiman Internet-artikkelin *Pian valmistuva Stadin slangin etymologinen sanakirja sai alkunsa, kun Paleface ja Tuomari Nurmio esiintyivät kielihistorian ammattilaiselle*. Se on julkaistu vuonna 2020 Helsingin Sanomissa. Lisäksi olen huomioinut Heikki Paunosen Internet-artikkelin, joka on julkaistu vuonna 2006 Kotikielen seuran aikakauslehti Virittäjässä (*Synonymia Helsingin slangissa*).

Helsingin slangista on myös julkaistu suomalaisia maisterintutkielmia. Näitä ovat Jyväskylän yliopistossa vuonna 2014 Jenni Mikkosen laatima *Vanhan stadin slangin ruotsalaisperäiset sanat nauhoitetussa keskustelussa*, Itä-Suomen yliopistossa vuonna 2019 julkaistu Mira Paason laatima *”Junnut nappaa nipsuu eikä skumppaa enää roiskuta” Slangi rap-yhtye JVG:n sanoituksissa*. Oulun yliopistossa vuonna 2018 on julkaistu Eeva Pohjolan laatima *’Tyttöä’ merkitsevät slangisanat urbaanissa sanakirjassa* ja Helsingin yliopistossa vuonna 2011 Kaisa Rosenbergin laatima *Pääkaupunkiseudulla asuvien slangikäsitteitä*.

Latvian yliopistossa on myös tutkittu Helsingin slangia. Vuonna 2017 filologian tohtori Emīlija Mežale on laatinut aiheesta latvialaisen kirjoituksen *Sarunvalodas stila jēdziens: kopīgais un atšķirīgais latviešu un somu valodā - The concept of the colloquial style: common and different features in Latvian and Finnish*, joka käsittelee latvian ja suomen puhekielen yhteneväisyyttä ja erilaisuutta.

Laatiessani tutkielmaani havaitsin, että Latvian slangista on myös saatavana materiaalia mutta huomattavasti vähemmän kuin Helsingin slangista. Työssäni käytin lähteinä muun muassa seuraavia julkaisuja: *Latviešu valodas slenga vārdnīca* (Bušs & Ernstsone, 2009) ja *Jauniešu valoda* (Ernstsone & Tidriķe, 2006).

Latviassa suurimman työn slangin tutkimisessa ja keräämisessä on tehnyt Latvian yliopiston Latvian kielen instituutin johtava tutkija, filologian tohtori Ojārs Bušs (1944–2017), joka aloitti tietojen keräämisen ja tutkimisen 1970-luvun puolivälissä. Myös valtion kielipolitiikan apulaisjohtaja, filologian tohtori Vineta Ernstsone on tutkinut ja kerännyt tietoa Latvian slangista 1980-luvulta lähtien. Materiaalit kerättiin kirjallisuudesta, puhetallenteista sekä muista lähteistä. Vuonna 2006 julkaistiin *Slenga vārdnīca* (Slangisanakirja), joka on Bušsin ja Ernstsoneen yhteistyönä tekemä sanakirja. Olen käyttänyt edellä mainittua sanakirjaa erittäin paljon tutkielmani teossa.

Ensimmäinen latviankielinen slangiteos on vuonna 1988 julkaistu *Latviešu žargonu vārdnīca* (Latvian jargonian sanakirja). Sen kirjoittivat slangitutkijat Ivars Mirovics ja Aivars Dubaus ollessaan siirtolaisina Australiassa. Edellä mainittu Latvian jargonian sanakirjan toinen painos julkaistiin vuonna 1996.

Käydessäni läpi tutkimusaineistoa havaitsin, että Bušsin ja Ernstsoneen tutkimusten, kokoelmien sekä sanakirjojen lisäksi Latvian slangista on olemassa vain muutamia lopputöitä sekä teoksia, jotka pääasiallisesti käsittelevät nuorisokieltä. Näistä mainittakoon Ernstsoneen ja filologian tohtori Laura Tidriķen vuonna 2006 julkaisema, jo edellä mainittu *Jauniešu valoda* (Nuorisokieli).

2 Slangin määritteleminen

Käsittelen tässä luvussa slangin määrittelyä. Koen, että slangin määritteleminen on hankalaa johtuen siitä, että tutkijoilla on erilaisia käsityksiä siitä, mitä tai mikä slangi on. Tutkimuksessani ilmenee, että määrittelemiseen vaikuttavia asioita ovat muun muassa yksilön koulutus, historia, yhteiskuntaluokka, aatteet, alkuperä, kotiseutu sekä muut syyt. Niinpä mielestäni on mahdollista, että eri taustoista lähteneet henkilöt voivat omata täysin erilaisen käsityksen slangista, ja he voivat myös määritellä sen eri tavoin.

Ohessa kahden suomalaisen teoksen määrittelyt slangista:

”Slangi= 1) Kaupungeissa syntynyt paikallinen, yleensä tietyn ikäryhmän kielimuoto.
2) Laajemmin käytettynä ammattislangeista (jargon)” (KÄK, 68)

”slangi (engl. slang), yleiskielestä poikkeava kielimuoto, sosiaalinen murre, yhteisön, ryhmän tai ammattialan puhekieli.” (NK, 272)

”Virallisesti oikeaa” slangia ei ole. Sama sana voi esiintyä eri tavalla eri kaupunginosissa ja eri aikoina.” (SSS, 2) Koska slangille ei ole virallisia sääntöjä, niin sen määrittelemisenkin on mielestäni erittäin monimutkaista. Tästä esimerkkinä otan bussia tarkoittavan sanan *dösa*. Tutkittuani sanaa ilmeni, että se ei ole kovin suosittu Helsingissä, koska useimmiten bussista käytetään Helsingin slangin sanaa *dösä*. Koen molemmat sanat Helsingin slangiksi, mutta koska sanoja ei virallisteta, on slangin määrittelemisen haastavaa ja lisäksi haastetta lisää Suomessa käytössä oleva puhekieli, joka voi vaikuttaa Helsingin slangilta jopa kantaväestön mielestä. Uskon myös, että joillekin suomalaisille puhekieli voi tarkoittaa samaa asiaa kuin slangi.

Tutkimuksessani olen havainnut, että monet latvialaiset kokevat ja määrittelevät slanginsa omalla tavallaan. Slangi-termin ohella Latviassa käytetään nimittäin myös termejä *argo* (salakieli/varkaiden kieli), kuten seuraavasta Bušsin ja Ernstsonen sitaatista ilmenee:

”Slengismi ir, visvienkāršāk sakot, neliterārie vārdi; pēdējā piebilde definīcijā ļauj norobežot slenga leksiku no apvidvārdiem. Ar līdžīgu nozīmi palaikam mēdz izmantot terminus *žargons* un *argo*, taču latviešu valodniecības terminoloģijā minētos vārdus

parasti izmanto, lai apzīmētu slenga leksikas atsevišķas daļas jeb segmentus (*žargons* 'atsevišķas sociālas vai profesionālas grupas pārstāvju lietotā neliterārā leksika', *argo* 'galvenokārt deklasētu, tostarp arī kriminālu, grupu ietvaros lietota neliterārā leksika, kuras būtiska funkcija ir maskēšanās').” (LVS, 6)

”Slangismi on, yksinkertaisimmin sanottuna, ei-kirjallisia sanoja; viimeisessä huomautusmääritelmässä mahdollistaa slangisanan erottamisen paikannimistä. Samoin merkitystä käytetään ajoittain termeistä jargon ja argo, toki latvian kielitieteen terminologiassa näitä sanoja yleensä käytetään, jotka tarkoittavat slangisanaston erillisiä osia tai segmenttejä (jargon 'tietyn sosiaalisen tai ammatillisen ryhmän käyttämä ei-kirjallinen sanasto', argo 'pääosin luokittelematon, lukien myös rikollisryhmissä käytetty muu kuin kirjallinen sanasto, jonka keskeinen tehtävä on naamiointi').”

Latvian slangisanaston määrittelemine on mielestäni myös toisinaan haastavaa, koska slangiin kuuluu erilaisia tasoilmiöitä ja slangismista on olemassa useita erilaisia määritelmiä, joista Bušs kertoo seuraavasti:

”[---] slengis ir neformālās situācijās lietojama neliterārā leksika), gan izvērstākas (piem., par slengismiem tiek uzskatīti vārdi un frazeoloģiski izteicieni, kuri neatbilst literārās valodas kodificētajai normai, kurus raksturo samērā zems sociālais prestižs un lielāka vai mazāka odiozuma pakāpe valodas lietotāju vairākuma vērtējumā, kā arī reģionāli neierobežota izplatība.” (LVN)

”[---] slangi on epämuodollisten tilanteiden käyttämä ei-kirjallinen sanasto), että kehittyneempiä (esimerkiksi, slangismin on vain katsottu olevan sanoja ja fraseologisia ilmauksia, jotka eivät vastaa kirjakielessä kodifioituja normeja, joille on melko ominaista suhteellisen matala sosiaalinen arvostus ja enemmän tai vähemmän epämiellyttävyyttä suurimmassa osassa kielten käyttäjissä ja rajoittamatonta alueellista jakaumaa).”

Koen, että yksi mielenkiintoisimpia asioita slangissa on sanojen etymologointi. Sanojen alkuperän tutkimusta nimitetään etymologiaksi. (JK, 28) Se voi olla usein yksinkertaista, jos sanan asu paljastaa lähtömuodon tai -kielen. Näin on esimerkiksi slangisanassa *snöge* (ruotsin *snö* 'lumi') tai sanoissa *skuge*, *skutsi*, *skutta* (ruotsin *skog* 'metsä'). (SSE, 16) Kielten alkuperää selvittäessä on siis pystyttävä erottamaan, mitkä sanat juontuvat kantakielestä ja mitkä ovat myöhempää lainaa. (JK, 28)

Lisäksi sanoille voi olla olemassa hyviä etymologisia selityksiä, mutta joskus selitykset vain johtavat tutkijan harhaan. Esimerkiksi stadin slangin 'tekemistä' tarkoittava *duunaa*-verbi voidaan mieltää englannin samaa tarkoittavaan *to do* -verbiin. Stadin slangin *duunaa* periytyy kuitenkin ruotsista, missä 'tekemistä' merkitsevä verbi *dona* ääntyy suomalaisen korvissa *duunaa*. Ruotsiin sana *don* 'työ, tehtävä' on lainattu alasaksan sanasta, ja se on tullut käyttöön viimeistään 1890-luvulla. (SSE, 16)

3 Helsingin slangi

3.1 Historiallisia taustatekijöitä

Helsingin slangin historia on monivaiheinen, ja siksi se on mielestäni kiinnostava. Kartoitan tässä luvussa tärkeinä pitämiäni tekijöitä slangin näkökulmasta katsottuna.

Vuonna 1808 tapahtuneen Helsingin valtauksen jälkeen saapuivat ensimmäiset ulkomaalaiset Helsinkiin. He olivat venäläisiä sotilaita ja heidän mukanaan tulivat myös marketentit eli sotilaskaupustelijat tai -muonittajat. (SSE, 29) Venäläisperäinen sanasto alkoi lisääntyä puhekielessä. Muutaman vuoden päästä valtauksesta 8.4.1812 Aleksanteri I antoi käskykirjeen, jossa Helsinki julistettiin Suomen suuriruhtinaskunnan tulevaksi pääkaupungiksi, ja sillä oli suuri vaikutus kaupungin kasvulle, kehitykselle ja se vaikutti myös Helsingin puhekieleen. (SSE 23–24)

Autonomian aikana vuosina 1809–1917 Helsingin monikielisyys kukoisti, kun Helsinkiin muutti väkeä asumaan muista maista. Väkeä saapui muun muassa Venäjänmaalta, Baltiasta, Puolasta sekä Keski-Euroopasta, Saksasta ja Sveitsistä. (SSE, 42) 1800-luvulla Helsingissä puhuttiin suomen ja ruotsin kirjakieltä, monenkirjavaa suomea ja ruotsia ja myös muita vieraita kieliä kuten venäjää, saksaa, jiddiä ja tataaria sekä monia muita kieliä. (SSE, 40)

Ensimmäinen suuri muuttoaalto Helsinkiin alkoi teollistumisen myötä 1860–1870-luvulla. Silloin Helsingin väkiluku kasvoi voimakkaasti työväestön muuttaessa työn perään muualta Suomesta. (TSBS, 15) Maaltamuuton seurauksena Helsingin puhekieli sai vaikutteita suomen eri murteista. Väkiluvun äkillinen moninkertaistuminen muutti kaupungin kielisuhteita, ja uusien asukkaiden myötä aiemmin lähes umpiruotsinkielinen Helsinki alkoi muuttua enemmän suomenkieliseksi. ”Vaikka muuttajat tulivat erikielisiltä seuduilta, kielirajoja ei juuri tunnettu. Samassa hellahuoneessa asui niin suomen- kuin ruotsinkielisiä muuttajia, ja naimisiinkin mentiin kielirajoista välittämättä.” (TSBS, 15)

Selvimmän ilmenemismuotonsa Helsingin kaksikielisyys on kuitenkin saanut 1800-luvun lopulla syntyneessä ja aina 1930-luvulle ”aitona” säilyneessä Helsingin slangissa. (SKH, 20)

Ensimmäisen maailmansodan (1914–1918) jälkeen alkoi stadin slangin ”kultakausi” kestäen vuoteen 1949 saakka. (TSBS, 14) Tällöin ihmisiä alkoi muuttaa Helsinkiin myös kauempaa Suomesta sekä luovutetuilta alueilta. (PAS, 8)

Koska Suomen kielen ohella ruotsin kieltä puhuttiin hyvin paljon Helsingissä 1800-luvulla, on Helsingin slangia pidetty tai epäilty ruotsinkielisen slangin kerrostumaksi. (TSBS, 9)

Helsingin slangin runko on pääsääntöisesti ruotsin kielestä lainattu ja muokattu. Suurin kielellinen vaikutus slangiin on tullut Helsingin kaksikielisissä työläiskortteleissa kasvaneiden poikajoukkoiden eli sakilaisten toimesta. (SKH, 20) Nämä varttuivat Helsingin Pitkäsillan pohjoispuolella Kallion, Hermannin, Sörnäisten ja Vallilan kaupunginosissa kuin myös Pitkäsillan eteläpuolella olevissa Hietalahden, Ruoholahden ja Punavuoren kaupunginosissa. (TSBS, 15)

1950-luku vaikutti Helsingin slangiin merkittävästi. Silloin suurten ikäluokkien (vuosina 1945–1950 syntyneet) opiskelu oppikoulussa yleistyi, perheet alkoivat keskiluokkaistua ja amerikkalaismallinen nuorisokulttuuri syntyi. Nämä tekijät vaikuttivat yhdessä siten, että 1950-luvun nuoret alkoivat puhua yleishelsinkiläistä koululaisslangia, jossa tosin oli jäljellä vanhan slangin aineksia. (TSBS, 7) Yhtenäisen koululaisslangin ajaksi määritellään vuodet 1950–1975. (TSBS, 17) Lisäksi slangia alkoi saada ikäryhmäkielen leiman. (TSBS, 16)

1970-luvulta lähtien Helsingin slangiin alkoivat vaikuttaa myös englannin kielen lisääntynyt käyttö sekä erilaiset alakulttuurien vaikutukset. (TSBS, 16) 2000-luvun kansainvälistyminen, uudet alakulttuurit sekä Helsingin vieraskielisten lisääntynyt määrä ovat helpottaneet uusien sanojen assimiloitumista Helsingin slangiin. 2000-luvulla on myös nähtävissä vanhempien ikäpolvien slangisanojen hiipuminen. Osa niistä on jo kadonnut nuorempien kielestä. (SSE, 15)

3.2 Slangin ominaispiirteet

Helsingin seudun puhekieltä kuvataan yleisesti termillä slangia tai Stadin slangia. Stadin slangia on verrattu nopeutettuun elokuvaan, jossa kielelliset prosessit tapahtuvat nopeassa tahdissa. Osa sanoista pitää puolensa vuosikymmeniä, kun taas jotkut sanat vain katoavat

kielestä. Uusia sanoja ilmestyy kieleen jatkuvasti lainaamalla tai muuntelemalla. (SSE, 14–15)

Helsingin slangin ominaispiirteitä ovat vieraiden konsonanttien käyttö sekä niiden suomentaminen: ”*snagari*” > ”*snakari*”. 1990-luvulla ilmaantuivat käyttöön kirjaimet ä ja ö: ”*handu*” > ”*händy*”. Slangi vieroksuu yhdyssanoja: ”*tarkkailuluokka*” > ”*tarkkis*”. Slangin kirjaimista s ja t tulevat sanan alkuun: ”*griinaa*” > ”*skriinaa*” ja ”*simmaa*” > ”*tsimmaa*”. ”S” -kirjain on Helsingin slangin oma ja se on yleisin kirjain. Aiemmin käytössä ollut ”*suhu-s*” jäi pois 1950-luvun alkuun mennessä: ”*rantsu*” > ”*rantsu*”. (EJK)

Slangin persoonapronominit ovat: *mä, sä, se, me, te, he*. Ihminen on se, ei hän. Slangin demonstratiivipronominit ovat: *tää, toi, se, nää, noi, ne*. Relatiivipronomini on yleensä ”*ku*”.

Slangissa ei ole juurikaan possessiivisuffikseja: ”*mun faijani*” > ”*mun faija*” eikä ole monikon ensimmäistä persoonaa ”(me) *ajomme*” > ”*ajetti*”. Slangissa ei ole myöskään lauseenvastikkeita.

Tavanomaisin tapa muodostaa slangisana on sanan lyhentäminen ja johdosten lisääminen siihen. Yleisimmät slangijohtimet ovat -*ri* ja -*is*: ”*ostoskeskus*” > ”*ostari*”, ”*pesäpallo*” > ”*pesis*”. Ominaista slangille on myös, että siinä käytetään toistoa ja monilauseisia polveilevia virkkeitä. ”*Mä*”-sanaa käytetään paljon: ”*otin takkini*” > ”*mä otin rotsin*”. (EJK)

3.3 Slangin käyttäjät ja aihepiirit

Helsingin slangia kehittyä ja elää koko ajan. Tämän takia vanhemmat sukupolvet voivat käyttää sellaisia slangitermejä, joita nuoremmat sukupolvet eivät edes tiedä olevankaan. On olemassa vanhoja ydinsanoja, joille ei ole löytynyt vastineita muualta. Esimerkkinä voidaan mainita ruokaa tarkoittava *šagga*-sana, jota nuoremmat polvet eivät enää juuri käytä. Sen tilalla esiintyy *safka*-sana, joka elää yhä slangissa. Kaikkiaan stadin slangin vanhempaan kerrostumaan kuuluneista noin 350 sanasta oli säilynyt noin kolmekymmentä sanaa 2010-luvun slangiin. (SSE, 70)

Koen, että eri aikakausilla on ollut suuri vaikutus Helsingin slangiin. Mielestäni nykyajan slangin käyttömotiivit eroavat suuresti slangin alkuaian käyttömotiiveista ja muodoltaankin slangi on hyvin erilaista kuin ennen. Niinpä vanha Helsingin slangi määritellään slangitutkimuksissa usein omaksi kielekseen, koska sen eroavaisuudet sanastollisesti ja äänteellisesti verrattuna nykyiseen standardisuomeen ovat mittavat.

”Slangi ei alkuaan ollut sillä tavoin muodikasta nuorisokieltä kuin slangi nykyisin on. Se ei myöskään ollut mitään salakieltä, jota puhumalla pojat ja nuoret miehet olisivat halunneet erottua muista. Vanha stadin slangi oli yksinkertaisesti eräänlaista Sörkan ja Rööperin esperantoa, jota sekä suomalaiset että ruotsinkieliset slanginpuhujat vaivatta ymmärsivät.” (TSBS, 15–16)

Alusta asti Helsingin slangiin on liitetty hyvin vahva sosiaalinen leima, ja siitä syystä kaikki eivät ole sitä hyväksyneetkään. Se on yhdistetty sosiaaliseen alaluokkaan sekä erilaisiin nuorisoryhmiin. (TSBS, 42) 1900-luvun alussa slangin käyttö liitettiin sakilaisiin. Myöhemmin 1970- ja 80-luvuilla se yhdistettiin punkkareihin, hevareihin ja skineihin. (TSBS, 44) Slangia on pidetty katupoikakielenä, jota ylemmän luokan perheiden lasten ei sopinut puhua. Vaikka slangia käytettiin ja puhuttiin yleisesti, oli olemassa joitakin paikkoja, missä sen käyttö kiellettiin jyrkästi kuten esimerkiksi kansakoulut. Kouluissa opetettiin oikeaa ja puhdasta suomen kirjakieltä, josta slangi erosi murteensa, muukalaisuuksiensa ja ääntämyksensä takia.

Slangilla on eroavaisuuksia käyttäjäkunnissaan. Helsingin slangin käyttäjäkunta on laaja, eikä se ole enää rajoittunut tiukasti pelkästään Helsinkiin. Slangin käyttöä ei ole rajattu myöskään ikään, sukupuoleen, kulttuuriin eikä asuinpaikkakuntaan. (SSS, 2) Kielentutkijat mieltävät slangin erityisesti nuorten kieleksi sekä tietyn ryhmän yhteiseksi puhetavaksi. Se mielletään myös ammattiryhmän yhteiseksi puhetavaksi. (PAS, 21)

Seuraava sitaatti kertoo Helsingin slangista ilmiönä sekä sen levinneisyydestä:

”Toisin kuin edeltäjällään uudemmalla Helsingin slangilla ei ole omia muoto- ja lauseopillisia sääntöjään, eli sitä ei voi pitää omana kielenään, vaan se on leksikaalinen ilmiö [---] Nykysosiolingvistiikassa slangia ei rajata myöskään ainoastaan pääkaupunkiseutulaiseksi ilmiöksi, vaan osa siihen perinteisesti kuuluneista ilmauksista luokitellaan yleisslangiksi, jota käytetään tai joka ainakin tunnetaan laajemminkin Suomessa.” (HPS, 296–297)

Kuitenkin itse uskon, että monet helsinkiläiset mieltävät slangin omakseen, koska sitä käytetään niin paljon Helsingissä. Slangin syntyvaiheet yhdistetään mielestäni vahvasti Helsinkiin. Slangin käyttäjät käyvät aika ajoin keskustelua lehtien palstoilla siitä, mikä on oikeaa slangia ja mikä ei ole sitä. Tämä viittaa mielestäni siihen, että slangin identiteetti on alkanut korostua entisestään.

”Slangi on periaatteeltaan produktiivista, eli käyttää lyhyitä ja lyhennettyjä ilmaisuja, niiden on tosin ”istuttava” lauseeseen.” (EJK) On tavanomaista, että puhetilanteissa, joissa käytetään slangia, henkilöt tuntevat jo toisensa entuudestaan. Aihepiirit voivat sisältää tarinoiden kertomista, vitsailemista, kuulumisten vaihtamista tai muita aiheita, jotka usein voivat olla tabuja. Tutkimuksessani slangin keskeisiä aihepiirejä ovat muun muassa tytöt/naiset, pojat/miehet, maalaiset, tyhmyys, hauskuus, ikävyys, mukavuus, seksuaalisuus, harmittaminen, raha, poliisi, selkään antaminen, alkoholi sekä humalassa olo.

”Slangin ehdoton suosikkiaihepiiri on ollut tytöt ja naiset.[---] Vuosisadan alkupuolen slangissa on esiintynyt yli kaksikymmentä tyttöä tai naista tarkoittavaa sanaa: *biita, blaija, bledi, buffa, bööna, dašša, fenari, flamma, fligu, fliguski, flikka, friidu, henttu, jedari, jentta, mimmi, naakka, nahka, pimu, poka, sugga, sussu, suttura, tšava, tšigu, tšiguli* ja *viivi*.” (TSBS, 33)

Koen, että slangin suosituimmat aihepiirit ovat olleet kielellisen luovuuden lähteinä, ja niistä on syntynytkin moninkertainen määrä sanoja ja ilmauksia muihin käsitteisiin verrattuna, kuten esimerkiksi seuraavasta sitaatista ilmenee:

”Yllättävänkin paljon on ollut myös kasvoja tarkoittavia murre sanoja, esim. *pärstä, kuono, muoto, moto, höski, lärvi, turpa* jne. Niistä tosin ainakin muutamat (esim. *pärstä*) ovat murteissa viitanneet alkuaan eläinten kuonon ja sierainten seutuun. Slangissa ne ovat liittyneet nimenomaan ’kasvoihin lyömistä’ tai ’selkään antamista’ tarkoittaviin ilmauksiin, jotka slangissa ovat olleet hyvin tavallisia.” (TSBS, 30)

Helsingin slangin kokonaissanamäärää kasvattavat erilaiset toisinnot samoista sanoista, jotka ovat yleensä todella suosittuja eri käyttäjien keskuudessa. Vaihtelu koskee pääsääntöisesti äänteitä *b, p, d, g* ja *k*. Lisäksi kaikkien näiden konsonanttien edellä voi esiintyä kirjain *s*. Ohessa tuon esiin esimerkkejä slangisanojen vaihtelusta:

”Esimerkiksi ’tappelua’ tarkoittavasta *kragis*-sanasta on ollut käytössä mm. muodot *gragis*, *kragis*, *skragis*, *skrakis* ja *fragis*. Samantapaista vaihtelua esiintyy myös ’kaulusta tai solmiota’ tarkoittavassa kraga-sanassa: *graga*, *graka*, *kraga*, *kraka*, *skraga* ja *skraka*. Sanasta *bragaa* ’katketa, sortua, murtua ym.’ on puolestaan ollut käytössä muodot *bragaa*, *brakaa*, *pragaa*, *prakaa*, *spragaa* ja *sprakaa*.” (TSBS, 11) Sanoja, joissa tällaista vaihtelua esiintyy, on todella paljon. Niille ei pysty valitsemaan vain yhtä perusmuotoa. Joku käyttää yhtä muotoa ja toinen toista. (TSBS, 11)

Helsingin slangissa on tavanomaista, että paikoillakin on slanginimiä kuten esimerkiksi Myyrmäki on *Myrtsi* tai Tikkurila on *Tiksi*. Helsingin slangiasuisia paikkanimiä on kerätty Paunosen *Stadin mestat*-nimiseen, 2-osaiseen teokseen. Se on julkaistu vuonna 2010 ja se sisältää 7 500 helsinkiläistä paikkaa, joista on käytetty slanginimeä.

Slanginimillä on myös kerrostumia, jotka voivat eroa etnisyyden vuoksi ja esimerkiksi venäläistaustaisilla nuorilla on omia paikkanimiä Helsingissä. Rautatieasema on *Rautik*, Esplanadi on *Espik* ja Itäkeskusta kutsutaan nimellä *Itik*. Suomalaistaustainen slanginpuhuja käyttäisi näistä edellä mainituista nimistä termejä *Steissi*, *Espa* ja *Itis*. Mainittakoon, että kielitieteilijä ja nimistöntutkija, filosofian tohtori Terhi Ainiala on tehnyt suuren työn tutkittuaan ja julkaistuaan erityisesti Helsingin slangin paikkanimiä 1990-luvulta lähtien. Kyseessä olevat paikkanimet löytyvät vuonna 2005 julkaistuista teoksista (*Kaupungin nimet: kymmenen kirjoitusta kaupunkinimistöstä ja Urbaanin paikkanimistön haasteita. Kielitieteen ja maantieteen tieteenalatraditioista arkiseen käyttönimistöön Helsingin metropolialueella*).

3.4 Muiden kielten vaikutus slangiin

Muiden kielten kuten ruotsin, venäjän ja saksan vaikutus Helsingin slangiin on tapahtunut 1800-luvun lopulta aina 1900-luvun alkuun asti. (TSBS, 32) 1950-luvun jälkeen slangi alkoi voimakkaasti suomalaistua, mutta viime vuosikymmeninä englannin kielellä on ollut suurin vaikutus Helsingin slangin uusiin sanoihin. (TSBS, 16)

Etenkin vanha stadin slangi on kuulostanut puhuttuna hyvin epäsuomalaiselta, sillä sen äännerakenteessa esiintyy paljon piirteitä, jotka eivät kuulu suomen yleiskieleen tai jotka ovat harvinaisia. Näitä ovat esimerkiksi ”vieraat” konsonantit, sananalkuiset konsonanttiyhtymät ja epäsuomalaiset vokaaliyhdistelmät. (TSBS, 17) Lisäksi erilaiset murre sanat ovat vaikuttaneet slangiin. Näitä sanoja ovat helsinkiläiset oppineet maalta

tulleilta vanhemmiltaan. (TSBS, 30) Suomalaisperäisiä sanoja on esiintynyt vanhassa slangissa kuitenkin melko vähän, ja niistä osa on peräisin suomen yleiskielestä, kuten esimerkiksi sanat kannattaa '*kantsia*', talonmies '*talkkari*' ja kenttä '*kentsu*'. (TSBS, 30)

Osa tutkijoista pitää Helsingin slangia Tukholman/Ruotsin slangin kerrostumana, mikä mielestäni voisi selittää ruotsalaisperäisten sanojen suuren määrän. Arvioidaan, että eniten vanhassa stadin slangissa on ollut ruotsalaisperäisiä sanoja. Niitä on ollut ehkä kolme neljäsosaa koko sanastosta, ja suomalaista alkuperää edustaisi vain noin kaksikymmentä prosenttia. Noin sata sanaa on tullut vanhimpaan slangiin venäjän kielestä, mikä edustaa maksimissaan viittä prosenttia slangisanoista. Joitakin sanoja on tullut myös muista kielistä. Hankaluutena on sanojen etymologia, koska osa sanoista on voinut tulla yhtä hyvin suomesta kuin ruotsistakin. Siksi edellä mainitut luvut ovat vain arvioita. (TSBS, 28)

Vanhan Helsingin slangin sanastosta valtaosa on peräisin ruotsin eri kielimuodoista (ruotsin kirja- ja puhekieli, suomenruotsin murteet, vanha Tukholman slangi). (SSE, 16) Slangissa äänneasua on kuitenkin jonkin verran muuttunut ja sanoja on voitu muunnella tai niihin on voitu liittää slangeille tyypillisiä johdinaineksia. Ohessa esimerkkejä sanoista, jotka on lainattu ruotsin kirja- tai yleiskielestä: *broidi* 'veli', *frötsi* 'naisopettaja', *majjari* 'miesopettaja', *skutsi* 'metsä', *smörgäri* 'voileipä', *snöge* 'lumi', *spora* 'raitiovaunu'. (SSE, 16)

”Joukko sanoja on tullut Helsingin slangiin myös Uudenmaan tai Pohjanmaan ruotsalaismurteista. [...] Sipoosta, Inkoosta ja muilta ruotsinkielisiltä seuduilta muuttanut väki toi mukanaan omia muresanojaan. Osa sanoista kulkeutui slangiin asti. Esimerkkejä näistä sanoista ovat *duuni* 'työ' ja *duunaaminen* 'tekeminen', joilla ei ole mitään tekemistä englannin tekemistä tarkoittavan *do*-sanankanssa.” (TSBS, 28)

Kolmikielinen slangi on kerrostunut aikaisemman Helsingin ruotsinkielisen slangin päälle. (SSE, 57) Slangin sanaston nopean kasvun vuoksi käyttäjät valitsivat slangin kehyskielen oman äidinkielen mukaan eli he valitsivat joko suomen tai ruotsin kielen. Mielestäni slangin kannalta oli erikoista, että sen sanasto ei suomalaistunut sen enempää, vaikka poikaporukat suomalaistuivat ja suomen kieli oli suosittu slangin kehyskielenä. ”Suomalainen saattoi esim. sanoa *friidu oli redi*, *kundi dorka*. Ruotsinkielinen saman

ryhmän jäsen ilmaisi saman asian sanomalla *fridon va redi, konden dorka*. Näin vanha slangi toimi samalla tavoin kuin esim. merimiesten käyttämät pidginkielet.” (TSBS, 16)

Vanhassa Helsingin slangissa esiintyy paljon lainoja Tukholman slangista, ja nämä slangilainat saatiin etenkin opiskelijoiden, koululaisten, rikollisten sekä alamaailman käyttämästä kielestä. ”Helsingin ruotsinkielisillä koululaisilla oli käytössä 1800-luvun lopulla oma slanginsa.” (TSBS, 29) Tältä ajalta on slangiin periytynyt joukko sanoja, esimerkiksi sanat *'konkka'* vararikko, *'trokaa'* myydä salaa ja *'vippaa'* lainata. Tukholmalaisten koulupoikien kieltä ovat myös sanat *'kille'* poika/mies ja *'skruutaa'* syödä. Tukholman alamaailman sanoja ovat muun muassa sanat *'byylari'*, *'byylinki'*, *'jeppe'* ja *'jepari'*, jotka kaikki tarkoittavat poliisia.” (TSBS, 29)

Osa ruotsinkielisistä käytti *'salakieleen'* viittaavaa fikon-kieltä. (TSBS, 29) Fikon-kieli vastaa suomenkielisten kontinkieltä. Fennougristiikan professori Ulla-Maija Forsberg käyttää *fikon*-kielestä termiä ”viikunakieli”. Se toimii kontinkielen tapaan niin, että sanaan liitetään fikon (viikuna) ja alkutavut vaihdetaan. Näin slangiin ilmestyi 1910-luvulla esimerkiksi autoa tarkoittavat sanat *fiude* ja *fiutsi*.

Ruotsin kielen vaikutus näkyy selvästi Helsingin vanhan slangin äännejärjestelmässä ja sanastossa. Soinnilliset klusiilit (*b*, *d*, *g*) sekä *f* ovat siinä aika tavallisia. Myös suomen kielen kannalta vieraat sananalkuiset konsonanttiyhtymät ovat yleisiä (esimerkiksi *'budjata'* asua, *'flaidis'* ja *'kragis'* tappelu, *'galsa'* kylmä, *'kliffa'* mukava, *'skagata'* pelätä, *'skrivata'* kirjoittaa jne.). (SKH, 21)

Helsingin monikielisyys vaikutti 1900-luvun vaihteessa siihen kieleen, mitä poikaporukoissa käytettiin. Suomen- ja ruotsinkielisten poikien piti tulla samassa jengissä toimeen keskenään. Eri kielten sekoittumisen takia Helsingin slangiin on syntynyt sellainen sana kuin *duunimesta*, missä alkuosa on ruotsia ja jälkiosa venäjää.

Slaavilaisten ja venäläisten lainasanojen määrä Helsingin slangissa ei ole ollut kovin suuri. (TSBS, 28) Kuitenkin venäjän kieli on ollut näkyvästi esillä Helsingin kaduilla ja toreilla 1800-luvun alkupuolelta asti. Helsingissä oli aiemmin tavallista, että monet kauppohenkilöiden nimikylteistä oli kirjoitettu pelkästään venäjäksi. Esiintyi myös yhdistelmiä ruotsiksi ja venäjäksi, mutta oli todella harvinaista, että nimikyltit oli kirjoitettu kaikilla kolmella kielellä eli suomeksi, venäjäksi ja ruotsiksi. (SSE, 39) Venäläisperäisiä sanoja on slangissa alkuaan ollut noin 530 sanaa. (SSE, 58) Niistä alle puolet on puhtaasti

helsinkiläisiä, eli näissä slangisanoissa ei esiinny muita suomen kielen muotoja. Pääsääntöisesti nämä puhtaat slangisanat kuuluvat Helsingin slangin vanhimpaan kerrostumaan. Näistä otan esimerkiksi sanan *narinkka*, joka on Paunosen mukaan tiettävästi ensimmäinen venäjistä Helsingin puhekieleen paikan päällä lainattu sana. (SSE, 23)

Monet vanhoista venäjänkielisistä slangisanoista ovat ajan kuluessa unohtuneet tai väistyneet slanginpuhujilta, kuten esimerkiksi sanat *'djengi'* raha, *'šivaan/skoraa'* pian, nopeasti ja *'slisti/slusi'* venäläinen. Slanginpuhujille tutumpia sanoja ovat *'aborkat'* kengät, *'bulderi'* iso kivi, *'bulkki'* pulla ja *'kosla'* auto sekä venäläistä tarkoittava slangisana *'slobo'*. Useat edellä mainituista slangisanoista eivät enää kuulu nykynuorison käyttämään slangisanastoon. (TSBS, 30)

Osa venäläisperäisistä sanoista on kuitenkin pitänyt puolensa näihin päiviin saakka. Näitä ovat esimerkiksi sanat *'lafka'* liikeyritys, *'safka'* ruoka, *'mesta'* paikka, *'voda'* vesi sekä verbit *'bonjaa'* ja *'snaijaa'*, jotka tarkoittavat ymmärtämistä. Kuitenkin sanojen merkitykset ovat voineet myös muuttua. Esimerkiksi sana *'lafka'* merkitsi alun perin kahvilaa tai ravintolaa. (TSBS, 30)

Mielestäni venäläisperäisistä sanoista suurin osa näyttäisi keskittyvän muutamille elämänalueille, joita ovat muun muassa alkoholi, huonomaineiset naiset, koulu ja kaupankäynti. Viinaan ja kaljaan viittaavat esimerkiksi sanat *'šiiva'* ja *'piva'*. Huonomaineista naista, ilolintua tai ilotyttöä tarkoittavia sanoja esiintyy slangissa useita, kuten esimerkiksi *'blaija'*, *'bledi'* ja *'kurva'*. Venäläisiltä koululaisilta on puolestaan slangiin lainautuneet sellaiset sanat kuin *'kniiga'* kirja ja *'prujut'* muistiinpanot. Kaupankäyntiin liittyviä sanoja ovat muun muassa *'krääsä'*, joka tarkoittaa romua sekä *'narinkka'* tarkoittaen toria. (SSE, 23) *'Kanikonttori'* on myös periytynyt venäjistä. Alkuaan *'kani'* on kuitenkin tarkoittanut pelipankkia viitaten rahan lainaamiseen ja myös koronkiskontaan. (TSBS, 30)

Venäläisperäisiä sanoja on lainattu Helsingin slangiin yleensä konkreettisissa kielenkäyttötilanteissa. (SSE, 73) Slangin käyttäjät ovat kopioineet venäläisten käyttämät sanat sellaisinaan, kuin he ovat ne kuulleet ja myös omaksuneet ne omaan slangiansa. Niitä ei ole kopioitu venäjän kirjakiielestä vaan venäläisiltä, joista osa on puhunut kirjakieltä ja osa murretta. Tästä Paunonen kertoo seuraavasti: ”Stadin slangin venäläisten

lainasanojen alkuperää selvitettyä uusista venäläis-suomalaisista sanakirjoista ei aina ole ollut apua, koska kyse on niin vanhoista sanoista, että ne ovat nykyvenäjistä osin jo väistyneet. Osa sanoista ei ole koskaan kuulunutkaan venäjän kirjakieleen, vaan ne ovat esiintyneet murteissa.” (SSE, 8)

Helsingin slangille on ominaista ts-affrikaatta, jonka aikaisempi ääntämys (*ts*) viittaa venäjän kielen vaikutukseen (esimerkiksi sanat kuten *mutsi* ’äiti’, *tsiigata* ’katsoa’, *tsupata* ’juosta’). Edellä mainittu ts-affrikaatta ei kuulu suomen kielen äännejärjestelmään. (TSBS 18–19)

Myös Helsingin slangiin suoraan lainatut venäjänkieliset sanat poikkeavat äännerakenteeltaan suomen kansankielen lainatuista venäläisistä sanoista. Monet slangin sanoista alkavat kahden tai kolmen konsonantin yhtymällä, esimerkiksi *skragis* ’tappelu’ ja *skrinnarit* ’luistimet’. Yksi venäjän kielen äänteellisistä ominaispiirteistä on painottomassa tavussa olevan *o:n* ja *e:n* ääntyminen *a:na* ja *i:nä*. Painollisessa tavussa ne saattavat ääntyä pitkinä vokaaleinakin. Slangi eroaakin muista Suomen murteista soinnillisten konsonanttien (*b*, *d*, *g*) vuoksi. Kyseiset konsonantit ovat tavallisia Helsingin slangissa, mutta ne ovat Suomen murteissa harvinaisia. (SSE, 73)

Helsingin slangissa käytettyjen venäläisperäisten sanojen taustasta löytyy useimmiten suomen tai suomenruotsin murteita ja joskus molempia. Venäläisillä lainasanoilla on ollut myös tärkeä rooli slangissa. Slangiin lainatut venäläisperäiset sanat ovat yleensä säilyttäneet hyvin alkuperäisen äänneasunsa. Venäläisten sanojen sopeuttaminen slangin muotorakenteeseen on ollut yksinkertaista, koska suurin osa sanoista on jo sellaisenaan ollut Helsingin slangin sanarakenteen mukaisia. (SSE, 75)

Koska eri kielet ovat olleet kosketuksissa toisiinsa, on Helsingin slangiin syntynyt yhdyssanoja, jotka ovat muodostuneet eri kielistä. Slangissa esiintyy useita kymmeniä yhdyssanoja, joissa joko alku- tai jälkiosa on otettu venäjistä ja on myös sanoja, joissa molemmat osat ovat venäläisperäisiä kuten esimerkiksi sanat *’krääsälafka’*, *’safkamesta’* ja *’karooširuski’*. Venäläinen alkuosa ja ruotsalaisperäinen jälkiosa esiintyy muun muassa sanoissa *’konimasiina’*, *’šaggafyrkka’* ja *’tšaikkatalrikki’*. Ruotsalainen alkuosa ja venäläinen jälkiosa puolestaan esiintyy sanoissa *’duunimesta’*, *’smörebulkki’* ja *’tšötešubu’*. Venäläis-suomalaisia yhdyssanoja ovat esimerkiksi *’rokulipäivä’*,

'safkavälkkä' ja 'slobohintä'. Suomalainen alkuosa ja venäläisperäinen jälkiosa esiintyy esimerkiksi sanoissa 'irtodašša', 'sikasiisti' ja 'täysdaiju'. (SSE, 67)

Kaikkiaan Helsingin slangissa on ainakin 60–80 venäläisperäistä sanaa, joista iso osa on piilovenäläisyyksiä. Piilovenäläisyydellä tarkoitetaan sitä, että sanat eivät millään tavoin paljasta venäläistä alkuperäänsä. Vaikka nykyaikana Helsingin slangin venäläisperäiset sanat vähenevätkin, useat vanhempaan slangikerrostumaan kuuluvat sanat ovat saavuttaneet laajan suosion ja niitä todennäköisesti tullaan käyttämään tulevaisuudessakin. Kuitenkin vaikka venäläisten lukumäärä on 1990-luvulta lähtien kasvanut Helsingissä nopeasti, on venäjän kielen merkitys 2000-luvun slangissa silti vähäinen. 2010-luvulla on vain muutama sana lainattu suoraan venäjästä. Ne ovat tyttöä ja naista halventavia ilmauksia 'karova' ja 'šljuha'. (SSE, 71–72)

Ruotsin ja venäjän kielen lisäksi myös muista kielistä on tullut aineksia Helsingin slangiin. Ensimmäiset englantilaisperäiset sanat tulivat slangiin merimiesten mukana 1900-luvun alussa. (TSBS, 31) Näitä sanoja ovat esimerkiksi leveälahkeisia housuja tarkoittanut sana 'dongarit', rahaa tarkoittava 'mani' ja poikaa kuvaava sana 'tsali'. Ulkomaalaiset elokuvat kantautuivat Suomeen 1910–20-luvulla, ja niistä lainattiin lisää englantilaisperäisiä sanoja kuten hienoa tarkoittava 'faini/fäini', veitsi 'knaiffi', helppo 'iisi' ja lapsi 'skidi'. (TSBS, 31)

Sittemmin englannista on tullut Helsingin slangin kannalta merkittävin kieli, ja siitä on omaksuttu slangiin paljon uusia vierasperäisiä sanoja. Uudempaa englannin lainakerrostumaa ovat esimerkiksi sanat 'biisi' musiikkikappale, 'biitsi' uimaranta, 'buutsit/bootsit' saappaat, 'filis/fiilinki' tunne, tunnelma ja 'striitti/streetti' katu. (TSBS, 31)

Englannista on myös tullut käännöslainoja kuten esimerkiksi sanat 'aine' huume ja 'ruoho' hasis'. Viime aikoina monet nuoret ovat omaksuneet angloamerikkalaisista lähteistä kokonaisia alakulttuureja sanastoineen ja käsitteineen. Esimerkkinä voidaan mainita rulla- ja lumilautailijat, joiden kieli perustuu alan englantilaiseen terminologiaan. Myös graffitientekijät käyttävät yleisesti englantia "työkielenään". (TSBS, 31–32)

Mielestäni saksalaisperäistä sanastoa ja aineksia esiintyy vanhemmassa Helsingin slangissa vain vähän. Yksi tunnetuimpia saksalaisperäisiä sanoja on suurta tarkoittava 'groussi'. Siitä on johdettu sanat 'grode' ja 'skrode'. Sana 'kaveri' tulee sekin saksasta

mutta juutalaiskielen eli jiddišin kautta. Nukkumista tarkoittava *'slafaaminen'* vaikuttaisi tulevan suoraan saksasta *'schlafen'*, mutta sana on esiintynyt myös Tukholman koululaisslangissa, ja on luultavaa, että se on kulkeutunut sieltä meille. (TSBS, 32)

Italialaisperäiset sanat kuten *'borsa'* liekihattu, *'donna'* nainen ja *'lollot'* rinnat ovat tulleet Helsingin slangiin alkujaan ulkomaalaisilta merimiehiltä, jotka viettivät yhdessä aikaa sakilaisten kanssa. (TSBS, 32)

Helsingin slangille on tyypillistä, että siihen on tullut aineksia hyvin monelta taholta ja monista kielimuodoista. Niinpä se poikkeaa usein useimpien muiden suurkaupunkien slangista. Esimerkiksi Tukholmassa slangit perustuu lainasanoistaan huolimatta valtaosin ruotsin kieleen. Lontoon slangit perustuu puolestaan englannin kieleen ja Pariisin slangit ranskan kieleen. (TSBS, 32)

3.5 Slangin tulevaisuudennäkymät

Näkisin, että Helsingin slangin tulevaisuus vaikuttaa vahvalta ja stabiililta. Ei ole pelkoa siitä, että slangin käyttö loppuisi tai että sitä rajoitettaisiin. Siitä huolimatta pidän epätodennäköisenä, että slangin suosio kasvaisi ja sen käyttö yleistyisi merkittävästi jatkossa. Jotta slangin asemaa ja käyttöä Suomessa haluttaisiin lujittaa vielä entisestään, sen pitäisi näkyä ja kuulua entistä enemmän julkisuudessa. Näin tapahtui vielä 2000-luvun alussa, jolloin lapsille ja nuorisolle suunnatut Carl Barksin viisi Aku Ankka-klassikkoa julkaistiin nyky-Helsingin slangilla (*Rotsi on mut byysat puuttuu*, 2000). Samaan aikaan Heikki ja Marjatta Paunosen noin 33 000 sanaa sisältävä slangisanakirja (*Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii*, 2000) voitti vuoden 2001 tietokirjallisuuden Finlandia-palkinnon. Vuonna 2015 oli myös mahdollista käyttää Helsingin seudun liikenteen reittiopasta Helsingin slangilla. Nykyään kyseessä oleva palvelu toimii enää pelkästään suomen, ruotsin ja englannin kielillä, koska Helsingin slangi ja venäjän kieli poistettiin sittemmin kielivaihtoehtoista.

Helsingin vieraskielisten määrästä Helsingin Sanomien toimittaja Alma Onali kirjoittaa, että tuoreen arvion mukaan vuonna 2035 joka neljäs helsinkiläinen tulee olemaan vieraskielinen. Mielestäni Helsinki elää juuri nyt koko historiansa monikielisintä vaihettaan. Kaupungissa puhutaan äidinkielenä jo yli toistasataa eri kieltä. (SSE, 47) Vaikka kyseessä on suuri määrä kieliä, niiden käyttölaajuus ihmisten kesken on melko suppeata, ja siksi ne eivät mielestäni assimiloitu kovinkaan hyvin Helsingin slangiin. Sen uudet sanat tulevat nykyään yleensä englannin kielestä. On myös huomioitava, että vaikka kieltä käytettäisiin paljon ja puhujakunta olisi suuri, se ei välttämättä takaa uusien sanojen muodostumista. Tästä konkreettisena esimerkkinä voidaan mainita venäjän kieli ja venäläiset, joka on Helsingin suurin vieraskielinen vähemmistö, mutta jonka vaikutus slangisanoihin on vain vähäinen. Tästä kertoo seuraava sitaatti:

”Vielä ei venäjästä ole 2010-luvulla tullut stadin slangiin kuin pari sanaa. Ei liioin somalista tai arabiasta ole ainakaan vielä lainattu slangiin kuin muutama sana, joista näkyvin on *wallah, wallah* ’vannon, vannon’.” (SSE, 47)

Uusien slangisanojen suomalaistuminen juontuu jo 1950-luvulta lähtien. Uskon, että suuntaus tulee todennäköisesti jatkumaan tulevaisuudessakin. Tähän vaikuttaa suomen kieli, kuten seuraavasta sitaatista käy ilmi:

”Viime vuosikymmeninä on helsinkiläissslangin yleisilme perusteellisesti muuttunut: se on sekä äännerakenteeltaan että sanastoltaan suomalaistunut. Soinnilliset konsonantit ovat suomen kielen fonologisen systeemin mukaisesti pyrkineet korvautumaan soinnittomilla samalla kun fonotaksin kannalta vieraat konsonanttiyhdytymät ovat alkaneet yksinkertaistua (esim. gimma > kimma ’nainen’, galsa > kalsa ’kylmä’, bummata > pummata ’kerjätä, ruinata’, glesa > klesa ’sairas’, giglu > keklu ’puukko’, globot > klobot ’kengät’ jne.). Vierasperäiset sanat ovat puolestaan monessa tapauksessa väistyneet suomenkielisten luonteeltaan metaforisten ilmausten tieltä.” (SKH, 22–23)

Internetin Urban Dictionary on vuonna 1999 perustettu englanninkielen slangisanakirja. Vuonna 2007 slangitutkijat Mats Söderlund ja Niklas Wahrman tekivät sen pohjalta suomenkielisen version nimeltään Urbaani Sanakirja. Sivuston käyttäjät voivat lisätä uusia slangisanoja suoraan slangisanakirjaan sekä päivittää tietokannassa olevia merkityksiä. Kaarina Karttusen (1989: 149) mukaan huolimatta siitä, että slangi on affektiivista ja ekspressiivistä, sen tehokkuus kuluu nopeasti, ja siksi tilalle on keksittävä koko ajan uusia sanoja. (HPS, 329) Kun uusia sanoja syntyy jatkuvasti lisää ja niiden merkitys voi myös muuttua (SSE, 14), on tällainen slangisanakirja mielestäni tarpeellinen nyt ja tulevaisuudessa. Urbaani Sanakirja ei ole tieteellinen julkaisu, mutta sen etuna on sanakirjoihin verrattuna nopea päivittyminen.

Koen, että tulevaisuudessa Helsingin slangille olisi erittäin tärkeätä, että sitä tutkittaisiin ja dokumentoitaisiin laajasti. Lähitulevaisuudessa tullaankin julkaisemaan Helsingin slangin etymologinen sanakirja. Asiasta kertoi filosofian maisteri Ville Eloranta 10.3.2020 Helsingin Sanomien artikkelissa. Kyseessä olevan sähköisen sanakirjaversioon on koonnut Kotimaisten kielten johtaja Ulla-Maija Forsberg. Sanakirjaan on koottu yhteensä 2 600 sanan etymologia.

Helsingin slangin kannalta on hyvä asia, että sitä vaalii yhdistys. Tätä työtä on tehnyt vuodesta 1995 Stadin Slangi ry. Kyseessä olevan yhdistyksen tarkoituksena on Helsingin puhekielen eli slangin tutkiminen, taltioiminen ja vaaliminen. Yhdistys järjestää slangin sanojen ja sanontojen keruuta, tutkii slangin syntyhistoriaa ja pyrkii myös slangitiedon levittämiseen. Se julkaisee myös Tsilari-lehteä, joka on Stadin Slangi ry:n perinne- ja kulttuurilehti. Stadin Slangi ry:n toiminta lisää Helsingin slangin arvostusta ja samalla auttaa säilyttämään osan Helsingin historiaa. Yhdistykseen kuuluu jäseniä tällä hetkellä vajaa 3 000 (6.3.2020).

4 Latvian slangi

4.1 Historiallisia taustatekijöitä

Latvian slangin kehittymiseen ovat mielestäni vaikuttaneet muun muassa historialliset tapahtumat ja muut vieraat kielet. Käsittelen tässä luvussa erityisesti niiden vaikutuksia Latvian slangiin.

Latvian slangin vanhimmat sanat pohjautuvat saksan ja latvian kieleen. Saksalaisvaikutus juontuu jo 1200-luvun alusta lukien, kun saksalaisperäinen aatelisto hallitsi Baltian aluetta. Itse asiassa saksalainen aatelisto säilytti osin feodaaliset erioikeutensa käytännössä aina 1990-luvun alkuun asti. (LS, 14)

Venäläisvaikutus Latviassa on alkanut 1700-luvulla, johon nivoutuivat Venäjän keisarikunnan tapahtumat (Suuri Pohjan sota vuosina 1700–1721, Uudenkaupungin rauha vuonna 1721 sekä Puolan jaot vuosina 1772 ja 1795). Myöhemmin Latvian slangiin ilmaantui lisää sanoja venäjältä, kun Neuvostoliitto valloitti Latvian vuonna 1940 ja hallitsi sitä aina vuoteen 1991 asti.

Kansallinen herääminen Latviassa alkoi 1800-luvulla. (LS, 25) Latvian nykyinen yleiskieli on muodostunut 1870–80-luvuilla, jolloin ilmestyi ensimmäistä kertaa latviankielistä kaunokirjallisuutta. (LLLS, 14) Samaan aikaan slangisanat ilmaantuivat puhekieleen ja niitä alettiin käyttää keskusteluissa.

Kaupunkien valtaväestön tyytymättömyys venäläistämistoimiin kuin myös maaseudun tyytymättömyys saksalaisaatelistoa vastaan kärjistyi vuonna 1905 vallankumoukseksi, josta seurasi levottomuuksia aina vuoteen 1906 asti. (LS, 21) Näiden levottomuuksien jälkeen Latvian slangiin vaikuttivat erityisesti molemmat maailmansodat, jotka käytiin vuosina 1914–1918 ja 1939–1945. Latvia itsenäistyi ensimmäisen kerran vuonna 1918. Maan syntymää edelsi Venäjän keisarikunnan hajoaminen. (LS, 14) Neuvostoliitto valtasi Latvian vuonna 1940 sillä seurauksella, että vuoden 1944 jälkeen lähes viidesosa latvialaisista joko pakeni länteen tai kyyditettiin itään. Neuvostoliitto päätti myös Latvian massiivisesta teollistamisesta ja työvoiman tuomisesta sinne muualta Neuvostoliitosta. (LS, 36) Ennen maan toista itsenäistymistä, joka tapahtui vuonna 1991, oli Latviaan muuttanut väkeä Neuvostoliitosta arviolta 400 000 vuosien 1951–1989 aikana. Väkiluvun muutos vaikutti Latvian kielisuhteisiin ja slangiin. Venäjän vaikutus näkyy edelleenkin

vahvana varttuneemman väestön slangisanoissa, sen sijaan nuorisoikäluokissa venäjänkielisten osuus vähenee. (JV, 29) Nykyään Latvian väestöstä, joka on suuruudeltaan noin 1,9 miljoonaa, on venäläisiä hieman reilu neljäsosa. (LS, 14)

Koska Latvia on kuulunut tai ollut osa Saksan keisarikuntaa 1200–1500-luvulla sekä osa Venäjän keisarikuntaa 1700–1900-luvun alkuun asti, selittää se näiden kielten vaikutusta Latvian slangiin. Näihin aikoihin Latvian slangiin on tullut vaikutteita venäjän ja saksan kielistä.

”Rīgā sastopami divi žargona pamattipi – rusicismi (no krievu valodas patapināti vārdi) un latviešu sovjetismi, kā arī vecais Rīgas žargons, kas sastāv no stipri daudz ģermānismiem.” (NRA)

”Riiassa esiintyy kahta jargon perustyyppiä – rusismia (venäjän kielestä lainatut sanat) ja latvian neuvostolaisuutta, kuin myös vanhinta Riian jargonia, joka koostuu paljon germanismista.”

Ensimmäisen itsenäistymisensä jälkeen vuonna 1918 saksan kielen vaikutus Latvian kielen slangissa on vähentynyt pikku hiljaa. Tilanteesta kertoo seuraava sitaatti:

”Tas, ka mūsdienu latviešu jaunieši savā runā izmanto maz ģermānismu, iespējams, ir skaidrojams gan ar viņuniecīgajām vācu valodas zināšanām, gan arī to, ka vācu valoda kā svešvaloda jauniešu vidū nav populāra (skolā vācu valoda tiek mācīta kā otrā vai pat trešā svešvaloda).” (JV, 30)

”Se, että nykyajan latvialaiset nuoret käyttävät puhuessaan vähän saksaa, voidaan todennäköisesti selittää sekä heidän heikosta saksan taidoistaan että siitä, että saksa vieraana kielenä ei ole suosittu nuorten keskuudessa (saksaa opetetaan koulussa toisena tai jopa kolmantena vieraana kielenä).”

Latvian slangissa vanhimmat englantilaisten sanojen merkinnät ovat vuodelta 1963 kuten esimerkiksi sana *keps* ’kapteeni’. Englannin kielisten sanojen osuus Latvian slangissa alkoi yleistyä 1980-luvulla. Tämän jälkeen uusien slangisanojen määrä on kasvanut entisestään ja nykyaikana on tavanomaista, että uudet slangisanat tulevatkin englannin kielestä.

Latvian slangin lähihistoriassa tapahtui merkittävä asia vuonna 1988, kun Riian käsikirja (*Rīgas rokas grāmatu*) julkaistiin helpottamaan Riian ulkopaikkakuntalaisten elämää. Se on osa Latvian jargonian sanakirjaa (*Latvijas žargona vārdnīca*). Edellä mainitussa sanakirjassa julkaistiin kymmeniä slangisanoja esimerkkeineen, ja tästä johtuen sitä pidetään Latvian ensimmäisenä slangisanakirjana. Kaksi vuotta myöhemmin Australiassa julkaistiin kirjan toinen painos, 234-sivuinen teos eli Latvian jargonian sanakirja (*Latviešu žargonu vārdnīca*). Siihen Ivars Mirovics ja Aivars Dubaus keräsivät systemaattisesti erilaisia jargonian termistöjä. Tämä teos toimi esikuvana Latvian kielen slangisanakirjalle (*Latviešu valodas slenga vārdnīca*), joka on julkaistu vuonna 2006. Kyseessä oleva teos sisältää noin 8 000 sanaa ja se on 574-sivuinen.

4.2 Slangin ominaispiirteet

Latvian slangin ominaispiirteisiin kuuluu alkuperäisten sanojen ja nimien lyhentäminen sekä muuntaminen. Lyhennykset muodostuvat tavallisesti poistamalla niin sanotusti ylimääräisiä kirjaimia tai sanoja sen verran, että slangisanasta kuitenkin pystyy pääättelemään suurin piirtein alkuperäisen nimen. Ohessa muutama esimerkki lähiöitä ja kaupunkeja kuvaavista sanoista: *Āgenskalns* - *Āģis* ja *Ķengarags* - *Ķendzis*, *Ķenga* *Daugavpils* - *D-pils*, *Dēpils* ja *Jēkabpils* - *J-pils*, *Jēcis*.

Latvian slangisanat voivat olla myös lyhennelmiä alkuperäisistä sanoista, kuten esimerkiksi *alfis* 'alfabēts' (aakkoset), *koncis* 'koncerts' (konsertti), *uča* 'učēne' (opettaja). (JV, 37)

Seuraava sitaatti kuvastaa alkuperäisten nimien lyhentämistä poistamalla sana joko nimen alusta tai lopusta:

“[---] or eliminating the second part of the collocation, for instance: *Ezis* // *Ezīts* // *Ezītis* (< coffee-bar *Ezītis mīglā* ‘Hedgehog in the Fog’). There are much fewer examples where the first component of compound is eliminated, for instance: *Ciems* (< *Ilģuciems*), *Saule* (< *Jauna saule*), *Netto* (< *Supernetto*).” (UUL, 73)

“[---] tai poistamalla toisen osan kollokaatiosta, esimerkiksi: *Ezis* // *Ezīts* // *Ezītis* (< kahvibaari *Ezītis mīglā* ‘Siili sumussa’). On olemassa paljon vähemmän esimerkkejä siitä, missä ensimmäinen komponentti yhdistelmästä on poistettu, esimerkiksi: *Ciems* (< *Ilģuciems*), *Saule* (< *Jauna saule*), *Netto* (< *Supernetto*).”

Nuorisokielestä on Latvian slangiin muodostunut ominaispiirteitä, jotka vaikuttavat slangisanojen etu- ja jälkiliitteisiin. Yleisimmin käytetyt etuliitteet ovat *no-*, *iz-*, *at-*, *ie-*, *pa-*, *pie-*.

no- *nodžumpīt* 'peldēties' (uida), *nokoļīt* 'iepazīties ar pretēja dzimuma personu' (tavata vastakkaisen sukupuolen henkilö), *nobietēt* 'sabojāt' (sotkea)

iz- *izbesīt* 'apnikt, tracināt' (vaivata, häiritä), *izčakarēt* 'apieties slikti ar kādu' (kohdella jotakuta huonosti), *iztusēties* 'izklaidēties' (pitää hauskaa)

at- *atmočīt* 'piekaut' (lyödä), *atsist* 'piekaut' (lyödä), *atšūt* 'noraidīt' (hylätä)

ie- *iegruzīt* 'iedot; iesist' (antaa, kolahtaa), *ieplaut* 'iedzert' (juoda), *ievērtēt* 'izmēģināt un dot savu vērtējumu' (yrittää ja antaa oma arvio)

pa- *pamočīt* 'kauties' (taistella), *pačolēt* 'paskatīties' (katseskella), *pasūtīt* 'dzīt kādu prom' (ajaa joku pois)

pie- *pieštosēties* 'piedzerties' (juopua), *piekoļīt* 'pierunāt' (suostutella), *piepizģīt* 'piekaut' (hakata). (JV, 37)

Lapset ja nuoret muodostavat uusia slangisanoja liittämällä alkuperäisiin sanoihin jälkiliitteitä. Yleisimpiä jälkiliitteitä ovat *-ak-*, *-en-*, *-īg-*, *-īt-*, *-iņ-*, *-on-*, *-uk-*, *-ūz-*.

-ak- *tusaks* 'izklaides pasākums' (viihdetapahtuma), *čomaks* 'draugs, paziņa' (kaveri, tuttu), *tupaks* 'muļķis' (typerys)

-en- *ēdene* 'ēdnīca' (ruokala), *palene* 'privātsunda' (yksityistunti), *filene* 'filma' (elokuva)

-īg- *besīgs* 'nogurdinošs, apnicīgs' (väsyttävä, rasittava), *kūlīgs*, *prikolīgs* 'jauks, izcils' (mukava, loistava)

-īt- *besītis* 'nogurums' (väsymys), *džusīte* 'meitene' (tyttö), *muterīte* 'māte' (äiti)

-iņ- *prikoliņš* 'jocīgs atgadījums' (hauska tapahtuma), *džekiņš* 'zēns' (poika)

-on- *atrubons* 'bezsamaņas stāvoklis, pagurums, spēku izsīkums, atslēgšanās' (tajuttomuus, väsymys, uupumus, yhteyden katkeaminen), *muzons* 'muzika' (musiikki), *gruzons* 'skumjas' (surullisuus)

-uk- *dišuks* 'diskotēka' (diskoteekki), *teļļuks* 'televizors' (televisio), *učuks* 'skolotājs' (opettaja)

-ūz- *kafūzis* 'kafejnīca' (kahvila), *restūzis* 'restorāns' (ravintola), *tuptūzis* 'cietums' (vankila). (JV, 36)

Slangissa on myös sanoja, joissa on lainattu toisesta kielistä osa:

”[---] Savukārt par derivatīvo bāzi bieži tiek izmantoti no citām valodām atvasinātie vārdi, piemēram, vārda *bes-īt-ies* formālais pamats ir no krievu valodas vārda *бесымы* 'tracināt, kaitināt' atvasinātā lietvārda *besis* sakne *bes-*. Vārda *no-džump-īt* derivatīvā bāze ir angļu valodas vārds *jump* 'lēkt'.” (JV, 36)

”[---] Toisaalta johdannaisperustana käytetään usein muilta kieliltä johdettuja sanoja, esimerkiksi sanan *bes-īt-ies* (suudella) muodollinen perusta on venäjän kielen sana *бесымы* 'raivostuttaa, ärsyttää' johdettu substantiivi *besis* juuri *bes-*. Sanan *no-džump-īt* johdannainen on englanninkielinen sana *jump* 'lēkt' (hypätä).”

4.3 Slangin käyttäjät ja aihepiirit

Vaikka Latviassa slangi ei ole niin suosittua kuin Suomessa, sitä kuulee yleisesti puhekielessä esimerkiksi kaduilla, kouluissa ja työpaikoilla. Kuten Suomessa niin Latviassakin slangi yhdistetään nuorisoon sekä tietyn ryhmän yhteiseksi puhettavaksi. Mielestäni Latvian slangin käyttäjäkunta vaikuttaa nykyään laajalta eikä se ole rajoittunut pelkästään Riikaan. Koska Latviassa on suuri venäläisvähemmistö käsittäen arviolta 538 000 henkeä (vuoden 2019 väestönlaskenta), on sillä huomattava vaikutus slangisanojen määrään ja käyttöön. Vanhemmat ikäluokat ovat tottuneet käyttämään venäjän kieltä johtuen siitä, että Neuvostoliiton alaisuuden aikana (vuosina 1940–1941 ja 1944–1991) Latvian slangiin lainautui paljon slavismeja. Lisäksi nämä ikäluokat ovat olleet vähemmän kosketuksissa englannin kieleen verrattuna nuorempiin ikäluokkiin. Jos tilannetta verrataan saksan kieleen, niin se ei ole vaikuttanut Latvian slangiin ja eri sukupolviin niin voimakkaasti kuin venäjän kieli.

“V. Ernstsones (1993b) pētījumi liecina, ka 80. gadu beigās un 90. gadu sākumā jauniešu žargons strauji papildinājās ar angļu cilmes vārdiem, taču vācu cilmes aizguvumu jauniešu valodā nebija daudz.” (JV, 27)

“V. Ernstsonen (1993b) tutkimukset esittävät, että 80-luvun lopussa ja 90-luvun alussa nuorison jargonia nopeasti täydentyi englantilaisperäisillä sanoilla, toki saksalaisperäisiä lainoja nuorison kielessä ei ollut paljon.”

2000-luvulla englannin kielen asema on vakiintunut niin, että suurin lainattu ryhmä latvian kielessä on englanti ja toiseksi suurin venäjä.

”2000. gadā M. Brēde secina, ka vislielākā aizguvumu grupa latviešu valodā ir vārdi no angļu valodas, otra lielākā grupa – vārdi, kas pārņemti no krievu valodas; ģermānismi kā senāki aizguvumi viegli tiek uztverti kau kā piederīgi sarunvalodai.” (JV, 27)

”2000-luvulla. M. Brēde päättelee, että suurin lainattu ryhmä latvian kielessä ovat sanat englannin kielestä, toiseksi suurin ryhmä – sanat, jotka otettiin venäjän kielestä; germanismi kuin vanhemmat lainat helposti koetaan jotenkin kuuluvan puhekieleen.”

Latviassa slangitermistön muuttuessa nuoremmat sukupolvet voivat käyttää slangia, josta vanhemmat sukupolvet eivät saa mitään selvää, koska slangisanojen eroavaisuudet ovat niin suuret käyttäjäkuntien ja sukupolvien välillä. Uudet englanninkieliset slangisanat eivät välttämättä tavoita slangin varttuneempia käyttäjiä.

Tarkastellessani Latvian slangisanoja suosituimmaksi aiheeksi nousee typeryys. Muita yleisiä aiheita ovat alkoholi, huumausaineet, tupakka sekä nais- ja miessukupuolet. Venäjänkielisiä ilmauksia esiintyy myös runsaasti samoin kuin epäonnea ja vastoin käymistä kuvaavia ilmauksia. Vessaan liittyvä sanasto on myös erittäin laaja. Käsittelen seuraavaksi keskeisimpiä Latvian slangisanoja niiden aihepiirien mukaisesti. Kyseessä olevat sanat on poimittu *Slenga vārdnīca*-sanakirjasta.

4.3.1 Typeryys

Yksittäisestä sanasta *mulķis*, *mulķe* ’typerys, ääliö, hölmö’ esiintyy suurin määrä slangi-ilmauksia eli yhteensä 117 kappaletta. Kyseiset sanat ovat *āklis*, *ambālis*, *ambals*, *ambīlis*, *amplis*, *āmurgalva*, *āmuriņš*, *āmurs*, *anafasts*, *antons*, *apdauzīts*, *āpsene*, *āpsis*, *apsists*, *apšņākts*, *aptaurēts*, *auers*, *aunapiere*, *auza*, *bambālis*, *banāns*, *batons*, *biete*, *bļem bļem*, *bomis*, *boris*, *brikete*, *bumbieris*, *cepums*, *cirmuļgalva*, *cirvis*, *cirvjapiere*, *čaiņiks*, *čainiks*, *čangalis*, *čubraks*, *čubriks*, *čukča*, *dalbajobs*, *daunis*, *daunīte*, *debīlene*, *debīlīkis*, *dolbis*, *dornis*, *dubina*, *dubris*, *dūdiņš*, *dulbaks*, *dunduks*, *dupaks*, *dura*, *duračka*, *duraks*, *duriks*, *edmundiņš*, *eidis*, *ēzeļgalva*, *ezis*, *glupiķis*, *gugucis*, *idiņš*, *īdiņš*, *jampiņš*, *jersis*, *kāpostgalva*, *klanis*, *krēzīgs*, *lāpsta*, *lauznis*, *lemesis*, *loha*, *lohs*, *losis*, *lunafors*, *lunis*, *luņa*, *mīkstais*, *mudaks*, *mūjābelis*, *naķilis*, *ninkampūps*, *ninkompūps*, *pajoliņš*, *pāķene*, *pāķis*, *pālis*, *pampaks*, *pampālis*, *papēdis*, *pasistais*, *pazole*, *pedālis*,

petuhs, plembels, sadists, salaga, sēne, stupida, sunduks, šiziks, šiziķis, šizis, šņorga, telš, teļa pakaļa, tjomka, tjufaks, tjufans, tjufļaks, tomka, trulenis, truliķis, tupaks, tuporezs, urbis, zobubakstāmais. (LVSV)

4.3.2 Alkoholi ja sen käyttöön liittyvä sanasto

Erilaisia alkoholeja kuvaavia sanoja esiintyy hyvin paljon eli yhteensä 103 kappaletta. Niistä olen koonnut oheisen kuvauksen:

Kaljaa ja olutta tarkoittavia sanoja slangissa ovat *bairis, bairītis, bierītis, pivčiks, pivītis, pivons*. Lisäksi 0,3 litran kaljapulloa kuvaavat sanat *kroplītis, mazais, pulķis*.

Vodkaa tarkoittavat sanat ovat *alkīts, baltais, brandavīns, brandavs, brandiņš, brandvīns, čarka, dzidrais, granapika, kolts, vodka*.

Samppanjalla on muutamia slangisanoja kuten *šampiks, šampiņš, šampis, šampīzeris* ja *burbulūdens*, joka muodostuu sanoista *burbulis* kupla ja *ūdens* vesi.

Pontikkaa tarkoittavia sanoja on sitä vastoin enemmän kuin samppanjaa tarkoittavia sanoja. Niitä ovat muun muassa *braška, dzimtene, dzimtenīte, fūzelis, grāvis, krūmpērlīte, lindraciņi, ļerga, ļurļaks, mēnesnīca, mežrosīte, pašteķis, samagonka, samagons, samaģelka, samogonka, samogons, stondzelis, strūdzinieks*.

Viinien slangisanoissa on tavanomaista jakaa ne hinnan mukaan eri ryhmiin. *Bumba, skābais, skābulis, suhačs, vinārs, vincuks, vinčiks, vinčuks, viņčiks* luokitellaan viineiksi toisin kuin *barmatuha, dūre, plonka, žodzene*, jotka luokitellaan halvoiksi viineiksi.

Shotteja ja snapseja tarkoittavia sanoja ovat muun muassa *graķītis, graņonka, kraķītis, krampītis, nikolaška, šņabis, šņapsts, švirlaks*.

Alkoholijuomaa tarkoittavia slangisynonyymejä ovat *drape, drope, flamme, grādi, kerosīns, kokčiks, nāliķis, oga, plāpūdens, putra, skrūve, šmiga, šmigucis, šmigule, špukteris, švipsis, švirla, švunka, ūdens*.

Pirtusta käytetään seuraavia slangi-ilmauksia: *klavieres, klavierspirts, rojālītis, krutka*.

Muita alkoholeja kuvaavia sanoja ovat *ādiņa* 'tyhjä pullo', *folleris* 'alkoholipullo', *konis/konītis* 'konjakki', *kurzemnieks* '1/8 litran viinapullo', *polša/polšs* '1/5 litran viinapullo', *režģis* 'kaljalaatikko', *sotelis/stojaks* '100 grammaa alkoholia', *spirķiks* 'salakuljetettu viina', *trauks* 'alkoholipullo', *ulmanītis* '1/4 litran viinapullo', *viskačs* 'viski'.

Alkoholistia tai juomaria kuvaavia slangisanoja on olemassa 23 kappaletta. Nämä sanat ovat *alkanauts, alkāns, alkašs, droperis, dropmanis, hroniķis, kode, kodējs, kodža, korifans, metējs, nāliķis, reiboņa, sinis, sīnis, siņka, siņuha, siņušņiks, sutenis, šņabdegunis, šņabdeguns, zilītis, zofka*.

Juomista tai dokaamista tarkoittavia slangi-ilmauksia esiintyy yhteensä 40 kappaletta. Kyseiset sanat ovat *bliezt, buhāt, čaukā, drapēt, drinkot, dropēt, dzerstīties, glušīt, iebērt, iekosties, ieplēst, iesist, iesviķot, iešmorēt, iešnabot, ietrekterēt, ietrimpelēt, ievicot, izkniebt, izkost, izplaut, klimpot, kneipot, kniepēt, kost, lāpīties, lillāt, ļurbāties, maukt, mest, nokosties, padzerstīties, pārkosties, pļumpēt, trekterēt, trenēt, trennēt, trimpelēt, uzpravīties*.

Humalassa oloa tai humaltumista tarkoittavilla sanoilla *piedzēries, piedzerties* on myös paljon ilmauksia eli yhteensä 54 kappaletta. Kyseessä olevat sanat ovat *apkosties, autā, burās, flaks, floksī, follā, formā, grīda, hojā, iesvilpis, kloķī, korķī, kramā, ķēmā, ķirsī, ķitē, lillā, lopā, mākonī, miglains, mīksts, orbitā, pālī, piefetoties, piefollāties, piekosties, piekust, pielaizīties, pielillāties, piemālēties, piemaukties, piemauties, piepiļīties, piepļumpāties, piepļumpēties, pierīties, piešauties, piešļurbāties, piešļurkāties, piešļurpāties, piešvilpties, piešvunkāties, piezīsties, pillā, pilniņš, raibs, sakosties, salakties, salustēties, sašmorēties, sutā, šarabī, šmīcē, tepiķģs*.

Krapulaa *paģiras* kuvaavia sanoja on olemassa 15 kappaletta. Ne ovat *fūgas, fūzis, kalterbrunners, kāters, papieres, plancka, pohas, pohmaļas, pohmanis, pohmeles, pohmelis, pohmeļas, pohs, slāpeklis, slāpētājs*.

4.3.3 Huumausaineet ja tupakka

Muista päihteistä, kuten erilaisista huumausaineista, on olemassa yhteensä 33 slangi-ilmausta. Ne ovat *adata* 'neula', *afga* 'hasis', *aizbraukt* 'huumeen vaikutuksen alaisena', *autopilots* 'huumeen vaikutuksen alaisena', *čeks* 'heroiini', *durties* 'käyttää suonensisäisiä huumeita', *fetiņš* 'narkomaani', *fetot* 'huumeiden käyttö', *hašs* 'hasis', *iebībīties* 'huumeiden käyttö', *kaņepe/kaņepīte* 'hasis', *kāsis/kāsītis* 'marijuanatupakka', *koka/koks* 'kokaiini', *koļīties* 'huumeiden käyttö', *lidot komosā* 'huumeiden käyttö', *narkašs, narķis* 'narkomaani', *oma/ome* 'kokaiini', *plāns* 'hasis', *ripa/ritenis* 'huumausainetabletti', *ripināt* 'huumausainetablettien ottamista', *smeks* 'heroiini', *sprice*

'neula', *šņaukt* 'huumeiden käyttämistä', *špricēties* 'tykittää suoneen huumeita', *vitamīns* 'huume', *zālīte* 'marihuana'.

Tupakkaa *cigarete* voidaan kuvailla 21 erilaisella slangisanalla, jotka ovat *cibara*, *cibas*, *ciga*, *cīga*, *činčiks*, *dimovuška*, *dūms*, *dzīvība*, *ģiptsnūdele*, *kaļķis*, *kaļķītis*, *kočiņš*, *kosīts*, *kūtsbakaļa*, *nagla*, *notis*, *papirausis*, *sigriķi*, *zāģis*, *zārkanagla*, *zārkanagliņa*.

4.3.4 Tytöt, naiset ja pojat

Yksi suosituimpia aiheita Latvian slangissa ovat tytöt ja naiset *meitene*, *sieviete*. Enemmistö naissukupuoleen viittaavista slangisanoista on negatiivisia tai halventavia (87 kappaletta): *babulīene*, *babuļa*, *babuška*, *bābuška*, *baibiņa*, *baravika*, *beka*, *blonģinka*, *blozga*, *bočka*, *čaba*, *čabata*, *čība*, *čolka*, *dacīte*, *daugavmala*, *dēlis*, *dille*, *dorša*, *draiskule*, *dūdiņa*, *dziksīte*, *džase*, *fida*, *govs*, *gove*, *grācija*, *grēfene*, *grēpene*, *grezele*, *grieta*, *grietiņa*, *grosīte*, *groša*, *jājamzirdziņš*, *kļuška*, *krisdole*, *krokodīls*, *kroksene*, *kuce*, *kuņa*, *koķa*, *kočka*, *lētā*, *lielpupaina*, *līzīte*, *mačalka*, *mačka*, *mauķele*, *meijas*, *meituška*, *memme*, *naģe*, *nahale*, *nahalka*, *pļocka*, *pļorza*, *pļoza*, *prašmandene*, *pūderdoze*, *pupaina*, *siļķe*, *skuķene*, *slampa*, *spindzele*, *stalaža*, *staruha*, *sterva*, *stirna*, *šircīte*, *šļuha*, *šlura*, *šmara*, *šmeteriņa*, *šmīze*, *šmīzīte*, *špidilka*, *špidrilka*, *špindzele*, *šterva*, *tantuks*, *torte*, *trīne*, *veča*, *veģma*, *zaiga*, *žurka*.

Positiivisia sanoja tytöistä ja naisista esiintyy yhteensä 67 kappaletta: *bāba*, *bābietis*, *babjo*, *babsis*, *bēba*, *beibe*, *betija*, *cālis*, *celka*, *cilpa*, *core*, *čalene*, *čiepa*, *čiksa*, *čikse*, *čirka*, *čomene*, *čupakobra*, *dāmīte*, *damsīte*, *damsītis*, *dočeņka*, *džafarene*, *džafārīte*, *džafrene*, *džāpša*, *džara*, *džāre*, *džekene*, *džīna*, *džofrene*, *džūda*, *džude*, *džūde*, *džudīte*, *džuse*, *džuze*, *fifa*, *freilene*, *gerla*, *girla*, *ģevka*, *ģevuška*, *klotilde*, *koķins*, *kolka*, *koša*, *lāļa*, *leļka*, *māsiņa*, *minka*, *minna*, *pčolka*, *piekabe*, *preilene*, *rauda*, *sīcene*, *sleida*, *slika*, *stiklene*, *švirce*, *švirka*, *vecene*, *vobla*, *zaķis*, *žube*, *žubīte*.

Hyvänä esimerkkinä Latvian slangisanoista ja niiden merkitysten eroista on edellä mainittu sana *vecene*, jonka slangisynonyymit ovat *māte* 'äiti', *meitene* 'tyttö' ja *sieviete* 'nainen'. Sanaa voidaan siis pitää slangissa positiivisena, vaikka Latvian kirjakielen käännös on negatiivinen *vecene* 'akka, eukko'.

Poikaa tarkoittavien sanojen *puika* ja *zens* slangi-ilmausten kokonaismäärä (58 kappaletta) on vähäisempi kuin vastakkaisella sukupuolella. Sukupuolen sanojen asenteissa esiintyy merkittäviä eroja, koska miessukupuolen sanoissa korkeintaan pojitellaan toisin kuin naissukupuolen slangisanoissa, joista suurin osa on vulgaareja ja ne voivat halventaa yksilöä todella loukkaavasti. Ohessa poikaa tarkoittavat slangisanat: *breks, breksis, briedis, bullis, čalis, čalītis, čaļuks, čellis, čirka, čiziks, čomaks, čomiks, čomiņš, čoms, čuvaks, džafars, džeks, džeris, džigits, džiriks, džonis, džoriks, džubars, fraiers, frajers, freieris, kadrs, kents, knapsierīņš, knariņš, kreklis, krutais, ķerlis, lunis, lūriķis, mens, mika, miķelis, mužiks, pidriķis, rumpelis, rumpītis, runcis, šmulis, šorks, špingaļets, švalis, švulis, švancis, švarcs, uzkniebējs, vanderzellis, vecais, vecis, vēsais, zoniņš, zons, žmeks.*

4.3.5 Venäjän kieli

Seuraavat sanat, joita on yhteensä 51 kappaletta, tarkoittavat kaikki venäjän kieltä. Lähes jokainen niistä alkaa kirjainyhdistelmällä *kr*. Venäläistä tarkoittava sana latviaksi on *krievs/krieviete*.

kraķene, krauklene, kraukšķene, kreivene, kribele, kričene, kriečene, krieķene, krievele, krievene, krievuša, kriezlene, krifele, krifelene, krifene, krikšķene, kriķene, krīle, krilene, krilis, krillene, kriluška, krimtiks, krīne, kripele, kripene, krīplene, kriučene, krivčene, kriuklene, kriukščene, kriukšķene, kriukšķis, kriukene, kriupene, kriuzene, krivele, krīvene, krīvīte, krivkšķene, krivķene, krivpene, krīvuška, krīze, krīzene, krīžene, rusene, rusiš, sierene, sirņa, slāvene.

4.3.6 Epäonni

Neveiksmē 'epäonni/vastoinikäyminen/epäonnistuminen' sisältää yhteensä 29 erilaista ilmausta Latvian slangissa. Ne ovat *abloms, amba, aplauziens, aplauzums, auzas, britva, čakars, dimba, feileris, feilors, fēleris, fušieris, gaļaks, kluzis, krenķis, kronis, netrefers, pizģecs, pizjecs, proļots, pušieris, stienis, šaise, šohers, šokers, tūta, tūte, zavalis, zģecs.*

4.3.7 Vessa

Yllättäen Latvian slangi sisältää suuren määrän vessaa tarkoittavia ilmauksia eli yhteensä 32 kappaletta. Kyseessä olevat sanat ovat *acīte, ačko, ačoks, atuška, brille, budka, butka, debesvārti, hauze, hauzene, hauziņš, hauzīte, havaja, ķemberķins, ķemertiņš, ķemerķins,*

lužņiki, mazene, nužņiks, provejs, rakstnieks, rūķis, savoja, tubene, tubzene, tubzis, tuptūzis, tuška, tuzene, vēcē, žanis, žanītis.

4.3.8 Rakennukset, Riian esikaupungit ja kadut

Latvian slangissa joillakin paikoilla on omia slanginimiä. Niissä voi esiintyä neutraalin merkityksen lisäksi positiivisia, negatiivisia tai ironisia merkityksiä. Useat sukupolvet käyttävät suosittuja ja vanhoja slanginimiä esimerkiksi näistä rakennuksista: Latvian yliopiston päärakennus *Lielā māja* 'Suuri talo', Kansallisooppera *Baltais nams* 'Valkoinen talo' ja Riian Latvian seurakunnan rakennus *Māmuļa* 'Rakas äiti'. Myös lähiöillä ja kaduilla on omia slanginimiä, kuten seuraavasta dosentti Laimute Baloden sitaatista käy ilmi.

“Names of the suburbs of the city Riga are widely known: Pļavčiks (= official name Pļavnieki), Purčiks (= Purvciems), Ziepis // Ziepītis // Ziepcīks (= Ziepniekkalns), Āģis // Āģītis // Āģenītis (= Āģenskalns). Only some streets of Riga have slang names (usually they are used with negative connotation): Čakene (= Aleksandra Čaka iela), Maskāčka (=Maskavas iela).” (OSU, 59–68)

“Riian esikaupunkien nimet tunnetaan laajalti: Pļavčiks (= virallinen nimi Pļavnieki), Purčiks (= Purvciems), Ziepis // Ziepītis // Ziepcīks (= Ziepniekkalns), Āģis // Āģītis // Āģenītis (= Āģenskalns). Vain joillakin Riian kaduilla on slanginimiä (yleensä niitä käytetään negatiivisen merkityksen yhteydessä): Čakene (= Aleksandra Čaka iela), Maskāčka (=Maskavas iela).”

4.3.9 Ravintolat, kaupat ja muu paikannimistö

Ravintolat ja kaupat ovat suosittuja aiheita Latvian slanginimissä. Erityisesti ravintolaketjuilla on paljon slanginimiversioita, minkä filologian maisteri Sintija Doniņan tekemä tutkimus vahvisti. Edellä mainittu tutkimus perustui kyselylomakkeisiin, jotka lähetettiin nuorille latvialaisille vuosina 2012–2013. Tutkimuksessa mukana olleet nuoret asuivat kaikkialla Latviassa (Riika, Valmiera, Kuldiga, Rezekne, Bauska). (UUL, 70)

Ohessa suosittuja slanginimiä ravintolaketjuille:

Čili Pica – *Čilene, Čilītis, Čilīts, Čilīks, Čillene, Čillīks*

Hesburger – *Hesītis, Hesīts*

McDonald's – *Maķītis, Maķīts, Mačītis, Maķis, Mahītis, Makijs, Maķiks, Makčiks, Makdaks*

Latviaksi kauppa eli *veikals* on slangissa lyhentynyt *veicis*-muotoon. Kun slangissa halutaan ilmaista jotain tiettyä kauppaa, niin silloin käytetään yrityksen nimen slanginimeä, esimerkiksi Rimi *Rimčiks, Rimiks*, Maxima *Maksis, Maksimka* tai Stockmann eli *Stokis*.

Muita slanginimien esimerkkejä ovat muun muassa Fēnikss-kasinosta *Feņķis, Feņka, Fēnītis* ja Statoil-huoltoasemasta '*Stačiks, Staķiks, Staķis*'.

4.4 Muiden kielten vaikutus slangiin

Latvian slangissa on paljon vaikutteita monista muista kielistä. Esimerkiksi latinasta on slangiin lainattu sanat *ekspromptom* 'ekstemporee' ja *kurkulis* 'Curriculum vitae'. Jiddišin kielestä on saatu sanat *gvaltes* 'valitukset, voivottelut' sekä liiketoimia tarkoittava sana *rebes*. Puolan kielestä on tullut vain muutamia sanoja Latvian slangiin. Niitä ovat sanat *hvoroba* 'sairaus, tauti', *ķeša* 'tasku', *pļotkas* 'huhut', *šukurīt* 'etsiä, penkoa'.

Vaikka joistakin kielistä esiintyisi slangissa vain yksikin sana, riittää se todisteeksi siitä, että siinä on vaikutteita muista kielistä. Esimerkiksi japanista on saatu sana *banzai* 'kippis' ja georgian kielestä sanat *genocvale* ja *kaco*, jotka molemmat tarkoittavat georgialaista. Espanjan sana *pildorados* 'tabletit' ja romanikielen sanat *čava* 'mustalainen' ja *nāni* 'ei ole' ovat myös olemassa slangissa, vaikka niiden käyttö onkin erittäin harvinaista.

4.4.1 Venäjän kielen vaikutus

Latvian slangiin on tullut suuri määrä vaikutteita venäjän kielestä. Vuonna 2006 julkaistun *Slenga vārdnīcan* (Slangisanakirja) mukaan venäjän kieli kattoi noin seitsemäntoista prosenttia koko Latvian slangin sanoista. Venäjän kielen vaikutteita omaavia slangisanoja on kertynyt slangiin huomaamattomasti, koska 1960-luvulta asti sanojen määrä on tasaisesti kasvanut vuosikymmenien aikana. Venäjän kielestä on myös saatu vielä 2000-luvulla uusia slangisanoja käyttöön, kuten vuodelta 2005 taltioidut sanat *abrubīt* 'suljettu, lukittu', *dajoš* 'aloita, ota' ja *pilotka* 'merimieshattu'.

Latvian slangissa on merkille pantavaa myös vulgaarien ja kiroilemiseen tarkoitettujen slangisanojen suuri lukumäärä. Itse Latvian kielessä ei käytännössä ole kirosanoja, mutta kiroamiseen tarkoitettut sanat onkin pääsääntöisesti lainattu venäjän kielestä. Ohessa muutamia esimerkkejä kirosanoista: *ahujenijs, atpizģīt, bļēģ, bļēģisks, dahujā, dalbajobs, herņa, hrens, hui s ņim, iben, ibeņ, ibio, ibiomaķ, īblis, jebal, kurva, mandavoška, morda, nahren, nahui, nahuj, nāhuj, ņihujā, pizda, pīzda, pizģecs, pizģīt, podjobka, pohuj, pohui, sterva, suka, zājebis, zē bē, žopņiks*.

Muita kiroilemiseen tarkoitettuja sanoja ovat kansainvälisestikin käytetyt englanninkielen ilmaukset *bulšits, fak* sekä saksan kielen ilmaus *šaize/šeise*.

”[---], ka dažs labs vārdnīcā iekļautais vulgārisms var izraisīt negatīvu attieksmi no ētikas viedokļa, taču šie vulgārismi - gan latviskie, gan samērā nesen no krievu valodas un pēdējos gados no angļu valodas aizgūtie - ir valodas realitāte (nemaz nerunājot par faktu, ka tie palaikam sastopami arī literāros tekstos).” (LVS, 7)

”[---], että jossakin hyvässä sanakirjassa sisältää vulgarismiä voi aiheuttaa negatiivisen asenteen eettisestä näkökulmasta, mutta nämä vulgarismit – sekä latvian, myös suhteellisen äskettäin venäjän kielestä ja viimeisten vuosien aikana englannin kielestä lainatut – on kielen realiteetti (puhumattakaan tosiasiaista, että ne joskus esiintyvät myös kirjallisissa teksteissä).”

4.4.2 Saksan kielen vaikutus

Ennen venäjän kielen vaikutusta Latvian slangissa esiintyi huomattavasti enemmän saksankielisiä sanoja. Ajan mittaan osa näistä sanoista on kuitenkin kadonnut ja poistunut käytöstä johtuen siitä, että saksan kielen käyttöala on kaventunut. Vuonna 2006 toiseksi suurin määrä ulkomaalaisesta kielestä lainautuneista slangisanoista oli silti yhä saksankielisiä. Slangisanakirja *Slenga vārdnīcan* mukaan niiden osuus oli silloin noin kahdeksan prosenttia Latvian slangisanoista.

Latvian slangissa on myös sanoja alasaksista kuten *brūķēt* 'käyttää', *brūte* 'morsian', *brūtģāns* 'sulhanen', *brūvēt* 'alkoholin paneminen', *dreijāt* 'sekoittaa', *ģeldēt* 'lyödä vetoa', *kniepe* 'nuppineula', *ķēķis* 'keittiö', *ķelle* 'paksu rasva', *ķķķēt* 'katseskella', *mālderis* 'maalari', *munsturēt* 'parantaa', *niezdaugs* 'nenäliina', *oderēt* 'ruokkia', *perve* 'väri', *rūme* 'paikka, huone', *skāde* 'pahuus', *skādēt* 'vahingoittaa', *skapēt* 'pitää huolta',

skrulle 'kaareva', *slaka* 'tyyppi', *slakteris* 'teurastaja', *slaktēt* 'tappaa', *slaktiņš* 'rähinä', *smeķēt* 'maistua hyvältä', *spieģelis* 'peili', *stanga* 'tanko', *stellēt* 'lähettää, säännöstellä', *strēķis* 'lakko', *strimala* 'silakka, virta', *šķipele* 'lapiot', *šķipelēt* 'lapioida', *šķiperis* 'kippari', *šķovēt* 'hauduttaa', *štovēt* 'höyrystää', *telēķis* 'lautanen', *trekteris/trekters* 'suppilo', *vīze* 'tapa, keino'.

Baltiansaksalaiset on Baltian maiden etninen saksalaisvähemmistö. Baltiansaksalaisia asuu etenkin Virossa ja Latviassa. Heidän kielestään ovat tulleet käyttöön muun muassa seuraavat slangisanat: *cīšķens* 'nakki', *kopķēze/kopķēzis* 'jauhelihahyytelö', *lillā* 'kännissä'.

4.4.3 Englannin kielen vaikutus

Englannin kielen osuus kasvaa jatkuvasti Latvian slangisanoissa. Tämä johtuu englannin kielen johtavasta asemasta maailmalla ja sen laajasta kansainvälisestä käytöstä. Vanhimmat englantilaiset sanat Latvian slangissa ovat 1960-luvulta. Pääsääntöisesti englantilaiset sanat alkoivat ilmaantua Latvian slangiin 1980-luvulla, ja niiden suosio alkoi voimakkaasti kasvaa etenkin 1990- ja 2000-luvuilla. On todennäköistä, että tulevaisuudessa valtaosa Latvian slangin uusista sanoista tulee englannin kielestä.

4.4.4 Viron ja liettuan kielten vaikutus

Latvian slangi ei yllättäen ole saanut paljon vaikutteita naapurimaiden kielistä virosta ja liettuaasta. Ohessa muutamia esimerkkejä virosta: *ēstiņi, estiņi* 'virolaiset', *kurrata, kurats* 'paholainen, perkele, virolainen', *menga* 'miehen elin', *tere* 'terve, hei'.

Esimerkkejä liettuan kielestä: *iežūrēt, žūrēt* 'katsoa/katsella', *mušīt* 'kuolla/lyödä/iskeä', *nomušīties* 'missata/hukata paikka pelissä', *važot* 'ajaa', *žmogs* 'kitupiikki, liettualainen'.

4.4.5 Suomen ja ruotsin kielten vaikutus

Suomalaisia lainasanoja on latvian kielessä 400–500 kappaletta, joista noin 80 on käytössä arkikielessä. Vähäisestä sanamäärästä on siirtynyt vain muutamia sanoja Latvian slangiin. Ainoat suomen kieleen viittaavat sanat ovat *ahteris* 'ahteri, perä', *būris* 'byyri, maali', *dille* 'tyttö, tyhmä', *futis* 'jalkapallo, fudis, futis'.

Ruotsista on tullut slangiin vain muutamia sanoja, mutta ne ovat todella harvinaisia ja niitä kuulee käytössä hyvin vähän: *fiskars* 'veitsi, yhtiö', *penga* 'raha', *slampa* 'inhottava nainen, huolimaton, epämääräinen, kömpelö', *štrunts par (ko)* 'roskaa, hölynpölyä'.

4.4.6 Italian ja ranskan kielten vaikutus

Italialaista alkuperää omaavia sanoja voi kuulla joskus Latvian slangissa, ja ne ovat paljon kansainvälisempiä sanoja kuin esimerkiksi edellä mainitut viron, liettuan, suomen ja ruotsin kielen sanat. Ohessa muutamia italian kielestä lainattuja slangisanoja: *bambino* 'kaveri, tuttu', *basta* 'tarpeeksi', *čau* 'hei, moi', *džīna* 'tyttö, Gina', *gregari* 'pyöräilijä', *kapiš* 'ymmärrätkö', *mafiozniks* 'mafioso, pyssymies'.

Ranskan kieli on kansainvälisesti suosittu, ja siitä onkin lainattu muutamia sanoja Latvian slangiin kuten sanat *antreja* 'eteinen', *bonere* 'seilorihattu', *pardon* 'anteeksi', *randevū* 'tapaaminen, kohtaaminen', *remis* 'pattitilanne šakissa', *reno* 'Renault-auto, naisten sukuelimet', *rūža* 'kosmetiikka (kynsille)', *tāža* 'vaatekerros'.

Mielestäni joidenkin slangisanojen etymologiaa voi olla hankalaa tutkia, koska sanalla saattaa olla vaikutteita useammasta eri kielestä. Esimerkkinä voidaan mainita slangisana *bačīt* 'katsoa', jolla on vaikutteita kolmesta eri kielestä. Sanat ovat puolan *baczyć*, valkovenäjän *бачыць* ja ukrainan *бачу́му*.

Tavallisesti slangisanoilla on sukua vain kahden eri kielen kanssa. Ohessa esimerkkejä venäjän ja saksan kielen sanoista:

abzace/abzace, anšlags/anšlāgs, bakenas, brandmajors, buhaltērija/buhalters, buterbrods/buterbrots, ceitnots, ciferblats/ciferblate, famīlija, feierverks, forštate, frukts, lāģeris/lāģers, leitmotīvs, munštuks, plackarte, razierēt, reitūzes/reitūzenes/reitūži, šlaga, šlagbaums, špions, špelselis/špelsele, štrāfe/štrāfēt, štrihs, šturme, tancot, unteroficieris, unters.

Ohessa slangisanoja, jotka ovat sukua venäjän ja englannin kielen kanssa:

bakss, buči, čiksa, fols, golkīpers, gols, insaids, taimauts, taims.

4.4.7 Kieliyhdistelmät

Latvian slangissa on myös sanoja, jotka on yhdistetty eri kielistä. Ohessa on kooste erilaisista yhdistelmistä.

Venäjän ja latvian yhdistelmä:

dvaņķis (два+cvaņķis), *falšstarts* (фальсмарм+falšs), *kašmaks* (кошелёк+maks), *legālais* (легалый+legāls), *ļubestība* (любовь+mīlestība), *mačalka* (мочалка+matemātika), *prihvatizācija* (прихватить+privatizācija).

Latvian ja saksan yhdistelmä:

luftcaurums (caurums+luft), *misēt* (misēties+missen), *moin goten* (moin+mein Gott), *štrumbantfīrers* (štrumbantes+der Sturmbannführer), *štruntfīrers/štruntfīreris* (štrunts+der Sturmbannführer).

Venäjän ja englannin yhdistelmä:

očeņ gud (Очень+Good)

Saksan ja englannin yhdistelmä:

homarbeits (die Arbeit+home)

kinderpārtija (die Kinder+party)

Slangissa on myös sanoja, jotka ovat yhdistyneet samasta kielestä, kuten esimerkiksi latvian slangisana *šlagbomis* 'puomi'. Se on yhdistynyt latvialaisista sanoista *šlagbaums* ja *bomis*. Latvian slangissa esiintyy myös latvialaisia sanoja, jotka koostuvat kahdesta saksalaisesta sanasta. Näitä ovat esimerkiksi seuraavat sanat:

fluhtvasers/fluktvasers (die Frucht+das Wasser)

kāterfrīštiks (der Kater+das Frühstück)

krēmšnite (die Krem+die Schnitte)

4.5 Slangin tulevaisuudennäkymät

Vuonna 2006 julkaistun *Slenga vārdnīcan* (Slangisanakirja) jälkeen Latviassa ei ole julkaistu uutta slangisanakirjaa. Muualla Eurooppaa slangisanoja on tutkittu paljon. Tilanteesta kertoo seuraava Slangisanakirjan sitaatti:

”Īpaši plašs slenga vārdnīcu klāsts atrodams angļu valodā, kam ir arī vissenākās tradīcijas, taču pēdējo 15 gadu laikā strauji ir attīstījusies, piem., krievu valodas slenga leksikogrāfija. Arī mums mentalitātes ziņā tuvāku tautu, piem., zviedru, somu, igauņu, leksikogrāfi savu valodu slengu apkopojuši jau ne vienu reizi vien. Mūsdienų Eiropas

valodu (tostarp arī latviešu valodas) leksikā slengismi veido viegli pamanāmu itin apjomīgu slāni, tūkstošiem vārdu katrā valodā.” (LVS, 7)

“Erityisen laaja valikoima slangisanakirjoja löytyy englanniksi, jolla on myös kaikkein vanhimmat perinteet, toki viimeisten 15 vuoden aikana on kehittynyt nopeasti esim. venäjän kielen slangileksikografia. Myös meidän mentaliteetin tiedossa naapurikansaan, meille läheiset ihmiset, esim. ruotsin, suomen, viron leksikografit ovat keränneet heidän kielensä slangin ei vain kerran. Nykyajan Euroopan kielten (mukaan lukien myös latvian kieli) kielenkäytössä slangismi muodostaa helposti huomattavan suuren kerroksen, tuhansia sanoja jokaisella kielellä.”

Latvian slangin tulevaisuutta on mielestäni vaikeata ennustaa. On todennäköistä, että sen asema tulee pysymään jatkossa nykyisen kaltaisena. Slangi on käytössä arjessa, missä se muokkaantuu uusien sanojen tullessa käyttöön ja vanhojen, käyttämättömien sanojen poistuessa käytöstä. Ilmeisesti jatkossa Latvian slangia kohtaa englantilaistuminen, joka on nykyään tavanomaista eri maiden slangeille. Mielestäni Latvian slangin englantilaistumista voidaan pitää myös sen suurimpana uhkana. Nykyinen kielipolitiikan asenne vaikuttaa olevan myös hankala slangia kohtaan varsinkin, kun Latvian kielen virasto (*Latviešu valodas aģentūra*) neuvoa kansalaisia, kuinka heidän tulee puhua ja kirjoittaa latviaa oikeaoppisesti. Sen lisäksi Latvian televisio (*LTV*) ja radiokanavat tuntuvat olevan kriittisiä slangia kohtaan, koska se ei pääse esille kuin satunnaisesti niiden ohjelmissa. Mielestäni edellä mainitut seikat vaikuttavat Latvian slangin asemaan siten, että slangia elää nykyään enimmäkseen vain puhekielessä.

Edellä mainitusta tiukasta kansalaisuuslaista ja latvian kielen säilyttämisestä huolimatta uusimmat slangisanat tulevat venäjän ja englannin kielestä. En usko, että venäjältä lainatut slangisanat tulevat pitkään aikaan vähenemään tai katoamaan Latvian slangista, koska Latviassa on suuri venäjänkielinen venäläisvähemmistö ja osin myös siksi, että venäläisperäiset sanat ovat jo juurtuneet ja löytäneet paikkansa Latvian slangista.

Nykyään englannin kielestä saapuneet lainat ovat vaikuttaneet eniten Latvian slangiin.

“V. Ernstsone raksta (2002: 213): ..var apgalvot, ka no jauniešu slenga izzūd daudzi rusismi un to vietā stājas aizguvumi no angļu valodas.” (JV, 27)

”V. Ernstsone kirjoittaa (2002: 213): ..voidaan väittää, että monet venäläisyydet katoavat nuorten slangista ja niiden paikat korvataan englannin kielisillä lainoilla”

Koen, että Latvian slangin saksalaisperäisten sanojen katoaminen on mahdollisesti pysyvää, koska saksan kielen asema Latviassa heikkenee vuosi vuodelta. Hyvin todennäköisesti saksan kieli ei tule tulevaisuudessa saamaan Latviassa niin suurta asemaa, kuin mitä sillä oli aiemmin historiansa aikana.

Latvian slangin kannalta on ollut tärkeätä, että sitä on tutkittu ja tuloksia on julkaistu (esimerkiksi slangisanakirjat). Nykyään, kun Latvian mediassa on ollut vain satunnaisia kirjoituksia ja mainintoja slangista, seuraava askel sen kehittymiselle ja vakiinnuttamiselle olisi slangin näkyvyyden ja käytön lisääminen. Latvian slangin nykyistä asemaa voisi parantaa esimerkiksi oman slangiyhdistyksen perustaminen. Slangiyhdistys voisi perustaa omat nettisivut, julkaista slangikirjoituksia sekä julkaista omaa lehteä. Näin se voisi parantaa slangin asemaa Latviassa.

Koska Latvian slangi kehittyy jatkuvasti, olisi myös tarpeellista saada pian uusi, päivitetty slangisanakirja. Pidän tärkeänä asiana, että varsinkin englanninkieliset slangikerrostumat tulisi saada liitetyksi slangikokoelmiin mukaan.

5 Vertailu

Vertailen tässä luvussa Helsingin ja Latvian slangia toisiinsa muun muassa sanastolähteiden avulla ja historiallisiin tapahtumiin perustuen. Tässä keskinäisessä vertailussani tuon esiin mielestäni keskeisimmät eroavaisuudet ja yhtäläisyydet näiden slangien välillä. Vaikka slangit eroavat toisistaan, niin siitä huolimatta niissä esiintyy myös yhtäläisyyksiä.

Aluksi voidaan todeta, että Latvian ja Suomen kielet periytyvät eri kielikunnista. Suomen kieli kuuluu uralilaiseen kielikuntaan ja Latvian kieli kuuluu balttilaisiin kieliin. Näin ollen ne edustavat eri kielikuntia.

Kumpikin slangi on saanut vaikutteita muista vieraista kielistä eri aikakausina. Helsingin slangi pohjautuu vahvasti Ruotsin/Tukholman slangiin, johon kerrostui sanoja venäjänkielestä. Latvian slangin osalta sen vanhimmat sanat pohjautuvat puolestaan latvian- ja saksankieleen. Kumpikin slangi on alkanut kehittyä 1800-luvun lopulla.

Vaikka Helsingin ja Latvian slangin historiallinen tausta poikkeaa paljon toisistaan, ovat sota-ajat vaikuttaneet kumpaankin voimakkaasti. Helsingin slangi alkoi suomalaistua 1940-luvulla, ja tähän kehitykseen vaikuttivat talvisota vuosina 1939–1940 ja toinen maailmansota vuosina 1939–1945. Eri puolilta Suomea tulleet sotilaat saivat toisiltaan vaikutteita, jotka puolestaan vaikuttivat slangin suomalaistumiseen.

Latvian slangiin vaikuttivat Neuvostoliiton ja Saksan tekemät Latvian valloitukset toisen maailmansodan aikana. Kun Neuvostoliitto valtasi Latvian uudelleen, vuoden 1944 jälkeen lähes viidesosa latvialaisista joko pakeni länteen tai kyyditettiin itään. Vuosien 1951 ja 1989 välillä Latvian alueelle muutti Neuvostoliitosta arviolta 400 000 henkeä. Tämä puolestaan vaikutti merkittävästi Latvian kieliasemaan ja slangiin. Latvia itsenäistyi uudelleen vuonna 1991, mutta yhä venäjän kieli kuuluu ja näkyy sen arjessa ja slangisanoissa. Tämä johtuu osaltaan Latvian suuresta venäläisvähemmistöstä.

Helsingin ja Latvian slangia käytetään etupäässä puhetilanteissa. Slangien yhtenäisyyttä kuvastaa niiden semanttinen tapa ilmoittaa jonnekin meneminen. Jos latvialainen haluaisi sanoa menevänsä vanhaan kaupunkiin eli *braucam uz Vēcrīgu*, niin slangia käyttäen sama lause kääntyisi *braucam uz centru* eli mennään keskustaan. Helsingin slangissa

käytettäisiin samanlaista terminologiaa eli sanottaisiin *mennään keskustaan/ytimeen*, eikä sanottaisi *mennään vanhaan kaupunkiin*.

Useat Latvian slangisanat muodostuvat alkuperäisestä sanasta, josta poistetaan kirjaimia tai sanoja joko alusta tai lopusta sen verran, että slangisanan pystyy yhdistämään alkuperäiseen sanaan. Yleensä alkuperäisen sanan loppuosa poistetaan ja sanan alkuun lisätään diminutiivijälkiliite kuten esimerkiksi *ītis* - McDonald's – *Maķītis* ja Hesburger – *Hesītis*. Helsingin slangissa McDonald's on *Mäkki* ja Hesburger on *Hese*, mikä sopii hyvin Helsingin slangin tapaan lyhentää alkuperäistä sanaa. Latvian slangissa sanat yleensä myös lyhenevät alkuperäisestä kirjakielen versiosta kuten esimerkiksi sanoissa *Ķīpsala* – *Ķipene* ja *Zasulauks* – *Zass*.

Kumpikin slangi käyttää hyväkseen tehostamista. Tehostuksessa saadaan slangisanat helpommaksi ääntää. Koska slangi on tilannesidonnaista, näin tekemällä se saadaan tehokkaaksi. Latvian slangi-ilmaisuja on tehostettu karskeilla venäläisillä sanoilla, jotta slangi saataisiin kuulostamaan tehokkaammalta entiseen verrattuna. Helsingissä vastaavanlaista tehostamista voidaan havaita ruotsia puhuvilla suomenruotsalaisilla, joista osa käyttää tehosteena suomalaisia kirosanoja samalla tavoin kuin latvialaiset käyttävät venäjänkielisiä kirosanoja.

Latvian ja Helsingin slangille ovat yhteisiä jotkut aihepiirit. Niitä ovat muun muassa molemmat sukupuolet, typerys, seksuaalisuus, alkoholi, vastoinikäymiset ja selkään antaminen. Kaikki edellä mainitut aiheet ovat erittäin suosittuja kummassakin slangissa. Yhteistä slangeille ovat niin ikään venäjänkielen vaikutus, uusien englanninkielisten sanojen voimakas suosio sekä jotkut kansainvälisesti tunnetut sanonnat kuten *banzai*, *pardon* ja *ciao!*.

Yhteistä kummallekin slangille on myös oman slangin tutkimustyö. Molempia slangeja on tutkittu laajasti ja niistä on julkaistu kirjallisuutta ja sanakirjoja. Tosin viime aikoina sanakirjojen julkaiseminen on ollut vähäistä kummassakin maassa. Lähitulevaisuudessa molemmat slangit tarvitsevat epäilemättä uudet päivitetyt slangisanakirjat, koska slangit kehittyvät koko ajan. Varsinkin englanninkieliset slangikerrostumat olisi hyvä saada liitettyä slangikokoelmiin mukaan. Viime vuosikymmeninä molemmat slangit ovat englantilaistuneet, koska uusimmat slangisanat ovat tulleet niihin pääosin englannin

kielestä. Vaikuttaa siltä, että suuntaus tulee jatkumaan samanlaisena myös lähitulevaisuudessa.

Tutkimuksessani ilmenee, että slangia käytetään enemmän Suomessa kuin Latviassa. Slangi on levinnyt alueellisesti paljon laajempaan käyttöön Suomessa kuin Latviassa. Suomessa se on levinnyt koko maan alueelle, mutta Latviassa slangia puhutaan lähinnä Riian alueella. Tähän liittyen Helsingin slangissa esiintyy selvästi enemmän paikannimistöä kuin Latvian slangissa.

Slangi myös yhdistetään kummassakin maassa nuorisoon, erilaisiin ammattiryhmiin sekä eri alojen harrastajien kielimuodoksi. Nämä kielimuodot perustuvat yleensä alan englantilaiseen terminologiaan.

Selkeä ero tulee esiin maiden suhtautumisessa omaan slangiinsa. Slangin käyttö on Suomessa hyväksytympää kuin Latviassa, jossa Latvian kielen virasto valvoo kansalaistensa kielenkäyttöä ja on kriittinen slangia kohtaan. Kun slangi ei pääse myöskään esille mediassa kuin harvoin, niin sen status on mielestäni hankala. Kuitenkin pidän Latvian slangin asemaa vielä stabiilina sen vankan historian takia. Samoin ajattelen myös Helsingin slangista. Sen käyttö on vakiintunutta, valtakunnallista ja hyväksyttyä. Sen käyttöä ei myöskään kontrolloida, joten slangi elää vahvasti kansalaisten keskuudessa.

Vaikka Latvian slangin tilanne vaikuttaa mielestäni nyt stabiililta, olisi hyvä tehdä kaikki tarvittava sen hyväksi, jotta slangi säilyisi ja kehittyisi. Helsingissä toimii Stadin Slangi ry, joka tutkii, taltioi ja vaalii Helsingin slangia. Yhdistys julkaisee myös lehteä, joka levittää slangitietoisuutta. Mielestäni vastaavanlainen yhdistys olisi tarpeen myös Latviassa.

6 Loppupäätelmät

Olen tarkastellut pro gradu -tutkielmassani sekä Latvian että Helsingin slangisanoja ja -ilmaisuja. Tavoitteena on ollut tutkia edellä mainittuja slangeja ja laatia niistä keskinäinen vertailu, jotta saadaan selville slangien välisiä yhtäläisyyksiä ja eroja. Aiempia vastaavanlaisia suomalaisia vertailuja Helsingin ja Latvian slangin välillä ei ole saatavana, joten toivon, että tutkielmani voisi tuoda esiin uutta vertailevaa tietoa kyseessä olevista slangeista. Tässä tutkielmassa olen keskittynyt tutkimaan maiden slangisanoja ja niihin vaikuttaneita moninaisia tekijöitä. Vertailussa olen käyttänyt sanastolähteitäni ja huomioinut muun muassa slangien historiallista taustaa, vieraiden kielten vaikutuksia, aihepiirejä, levinneisyyttä sekä nykytilannetta.

Todettakoon, että Latvian ja Suomen kielet periytyvät eri kielikunnista, toisin sanoen ne eivät ole sukukieliä. Suomi kuuluu uralilaiseen kielikuntaan ja Latvian kieli, latvia eli lätti, kuuluu balttilaisiin kieliin, joka on indoeurooppalaisen kielikunnan haara. Latvian nykyinen yleiskieli on muodostunut 1870–1880-luvuilla, jolloin myös slangisanat ilmaantuivat puhekieleen. Helsingin slangia alettiin puhua myös samoihin aikoihin eli 1800-luvun loppupuolella.

Ensimmäinen tutkimuskysymyksistäni käsittelee sitä, mistä kielistä slangisanoja ja -ilmauksia on lainattu ja lainataan Latvian ja Helsingin slangiin. Pyrkimyksenä on selvittää, onko vierailla kielillä ollut vaikutusta slangisanoihin ja -ilmaisiin entisaikoina ja nykypäivänä. Tutkimuksestani ilmenee, että vierailla kielillä on ollut ja on edelleen merkittävä vaikutus niihin. Kumpikin slangi on saanut vaikutteita muista kielistä. Helsingin slangi pohjautuu Ruotsin/Tukholman slangiin, johon kerrostui sanoja venäjän kielestä. On arvioitu, että kaiken kaikkiaan noin kolme neljäsosaa slangisanoista on ollut ruotsalaisperäisiä ja viisi prosenttia olisi venäläistä alkuperää. Loput vanhoista slangisanoista eli noin kaksikymmentä prosenttia olisi suomalaisperäisiä. Joitakin sanoja on tullut myös muista kielistä. Latvian slangin osalta sen vanhimmat sanat ovat muodostuneet saksan ja latvian kielistä. Saksalaisvaikutus Latvian slangiin on perua jo 1200-luvun alusta lukien, kun saksalaisperäinen aatelisto johti Baltian seutua.

Helsingin vanhojen slangisanojen runko on pääsääntöisesti ruotsin kielestä muokattu. Se ei ole sinänsä mikään ihme maiden pitkän yhteisen historian takia. Ruotsin vallan aika alkoi jo 1200-luvun puolivälistä ja se jatkui vuoteen 1809 asti. Helsinkiin muutti väkeä

muualta Eurooppaa autonomian aikana vuosina 1809–1917. Silloin puhuttiin suomen ja ruotsin kirjakielen sekä murteiden lisäksi monia muitakin ulkomaisia kieliä.

Helsingin slangin syntyvaiheet ajoittuivat vuosille 1890–1919. Tänä aikana myös Suomi itsenäistyi Venäjästä (vuonna 1917). Vanha Helsingin slangi eli kultakauttaan vuosina 1920–1949. Käyttäjärhymistä Helsingin kaksikielisiltä poikaporukoilta oli suurin vaikutus Helsingin slangiin. Sen jälkeen kehittyi pikku hiljaa uudempi slangi, jonka käyttäjiksi 1970-luvulta lähtien leimaantuivat muun muassa punkkarit, hevarit ja skinit. Nykyään Helsingin slangi mielletään yleisslangiksi, joka tunnetaan ja on käytössä laajemminkin Suomessa. Sitä pidetään nuorisokielenä kuin myös ammattiryhmän kielenä sekä tietyn ryhmän yhteisenä puhetapana.

Latvian slangiin vaikuttivat molemmat maailmansodat, jotka käytiin vuosina 1914–1918 ja 1939–1945, sekä niiden jälkeiset tapahtumat. Latvia itsenäistyi ensimmäisen kerran vuonna 1918, ja sen syntymää edelsi Venäjän keisarikunnan hajoaminen. Toinen maailmansota johti siihen, että Neuvostoliitto valtasi Latvian vuonna 1940. Tämän seurauksena vuoden 1944 jälkeen Latviasta pakeni huomattava määrä väkeä länteen. Väkeä myös pakkokyyditettiin itään. Neuvostoliitto aloitti Latvian massiivisen teollistamisen ja työvoiman tuomisen muualta Neuvostoliitosta Latviaan. Ennen maan toista itsenäistymistä, joka tapahtui vuonna 1991, Neuvostoliitosta oli muuttanut Latviaan satoja tuhansia ihmisiä vuosien 1951–1989 aikana. Edellä mainitut väkiluvun muutokset vaikuttivat Latvian kielisuhteisiin ja slangiin siten, että venäläisyys vahvistui slangisanoissa. Venäjän kielen vaikutus näkyy edelleenkin vahvana varttuneemman väestön slangisanoissa. Sen sijaan nuorisoikäluokissa venäjänkielisten osuus vähenee.

Nykyään, kun sekä venäjän että saksan kielen vaikutus on vähenemässä Latvian nuorison keskuudessa, on englannin kielen vaikutus puolestaan vahvassa kasvussa. Latviassa ensimmäiset englanninkieliset sanat ilmaantuivat slangiin 1960-luvulla. Helsingin slangiin ne tulivat jo 1900-luvun alussa. Slangisanoja saatiin merimiehiltä ja niitä omaksuttiin elokuvista, kun ulkomaalaiset elokuvat kantautuivat Suomeen 1910–1920-luvulla.

Tänä päivänä englannin kieli on kummassakin nykyslangissa keskeinen vaikuttaja. Lähes kaikki uudet sanat tulevat englannin kielestä kumpaankin slangiin. Helsingin slangissa angloamerikkalaisista lähteistä on omaksuttu kokonaisia alakulttuureja sanastoineen ja

käsitteineen. Vanhan slangin pohjalta on syntynyt uudempi slangi, joka on sulautunut arkikieleen. Se on eriytynyt eri alojen harrastajien kuten esimerkiksi lumilautailijoiden ja larppaajien eli liveroolipelien harrastajien kielimuodoksi. Se puolestaan perustuu yleensä alan englantilaiseen terminologiaan.

Koen mielenkiintoiseksi seurata, miten uudet maahanmuuttajakielet kuten esimerkiksi somalin ja arabian kielet, tulevat vaikuttamaan jatkossa Helsingin slangiin. Tällä hetkellä niiden vaikutus on vähäistä.

Toinen tutkimuskysymykseni koskee slangien aihepiirejä ja siinä kysytään, mitä aihepiirejä Latvian ja Helsingin slangisanat ja -ilmaukset käsittelevät. Kun vertailin slangeja keskenään, havaitsin, että aihepiirit ovat kummallakin slangilla pitkälti samoja. Molempien slangien yleisimmät ja suosituimmat aihepiirit käsittelevät sukupuolia, tyhmyyttä, seksuaalisuutta, alkoholia ja selkään antamista. Aihepiirien eroavaisuuksia ilmenee Latvian slangin osalta muun muassa sen vulgaarien sanojen suuressa lukumäärässä. Tässä ilmiössä näkyy venäjän kielen voimakas vaikutus, koska siitä on lainattu karskeja kirosanoja tehosteeksi. Latvian slangissa esiintyy myös huomattava määrä vessaa ilmaisevaa sanastoa. Helsingin slangissa puolestaan esiintyy paljon enemmän paikannimistöä kuin Latvian slangissa. Se viittaa mielestäni siihen, että uusin slangi on levittäytynyt laajasti Suomeen ja että se on valtakunnallista. Toki Helsingin slangia käytetään hyvin paljon pääkaupunkiseudulla. Sen sijaan tutkimuksestani selviää, että Latvian slangi on alueellisesti paljon rajoittuneempaa, ja sitä puhutaan enimmäkseen Riian alueella.

Voidaan siis todeta, että Latvian ja Helsingin slangisanoilla ja -ilmauksilla on yhtäläisyyksiä sekä vieraiden kielten vaikutusten että aihepiirien osalta. Kumpaankin slangiin ovat vaikuttaneet vieraat kielet. Ruotsinkielellä on ollut suuri vaikutus Helsingin slangiin, ja Latvian osalta venäjänkielellä on ollut merkittävä rooli sen kehittymisessä. Latvia on historiansa aikana ollut Puolan, Ruotsin, Saksan, Venäjän ja Neuvostoliiton alaisuudessa ja epäilemättä saanut niiden kielistä vaikutteita. Olen kuvaillut laajemmin vieraiden kielten vaikutuksia kumpaankin slangiin ensimmäisen tutkimuskysymykseni vastauksessa. Vertailustani selviää myös, että slangien aihepiirit ovat myös yllättävän samanlaisia, kuten toisen tutkimuskysymykseni vastauksesta ilmenee.

Latvian ja Helsingin slangin keskinäisessä vertailussa tulee esiin sekä eroavaisuuksia että yhtäläisyyksiä. Lopulta yhtäläisyyksiä löytyykin yllättävän monia. Niitä ovat esimerkiksi jo edellä mainitut vieraiden kielten vaikutukset, slangien aihepiirit, slangisanojen ja -ilmauksien lyhentäminen ja tehostaminen, slangin käyttö puhetilanteissa sekä sen mieltäminen nuoriso- ja ammattiryhmäkieleksi. Kumpaakin slangia yhdistää myös englanninkielen voimakas vaikutus tänä päivänä.

Eroavaisuuksia löytyy muun muassa kielten kuulumisessa eri kielikuntiin (uralilainen / balttilainen). Slangin synnyn historialliset erot ovat hyvin selvät. Niitä on kuvattu tarkemmin ensimmäisen tutkimuskysymyksen vastauksessa. Slangin alueellinen levinneisyys eroaa toisistaan selvästi, koska Suomessa slangia puhutaan koko maan alueella, mutta Latvian slangia puhutaan etupäässä Riian alueella. Latvian slangia myös kontrolloidaan, ja sen käyttöä rajoitetaan mediassa.

Tutkimusaineistoni perusteella näyttäisi siltä, että kummankin slangin status vaikuttaa nyt olevan stabiili. Uskon, että kummankin slangin käyttäjäkunta tulee pitkään pysymään samankaltaisena vankan historiansa vuoksi, mutta jatkossa voi eroavaisuuksia tulla käyttäjäkuntien slangitermistöihin. Koska eri sukupolvet käyttävät eri slangitermejä, eivät uudet sukupolvet välttämättä tiedä kuin osan entisistä käytössä olleista slangitermeistä. Toisaalta uudet, englanninkieliset slangisanat eivät ehkä tavoita slangin varttuneempia käyttäjiä maiden käyttäjäkunnissa.

Pro gradu-tutkielmaani voisi jatkossa hyödyntää esimerkiksi laajentamalla sen vertailevaksi jatkotutkimukseksi, jossa voisi olla mukana muitakin slangeja kuin Latvian ja Helsingin slangit. Jatkossa voitaisiin keskittyä esimerkiksi sanojen etymologiaan ja siihen, kuinka paljon englannin kieli on vaikuttanut tutkittaviin slangeihin.

7 Kopsavilkums. Latviešu un Helsinku slenga salīdzinājums.

Šis maģistra darbs (54 lpp.) iekļaujams sociolingvistikas jomā. Pētījuma galvenais mērķis ir izpētīt latviešu un Helsinku slenga līdzības un atšķirības.

Avotu veido materiāli, kur apkopota latviešu un somu (konkrēti – Helsinku) slenga leksika. Nozīmīgākais latviešu slenga materiāla avots ir Ojāra Buša un Vinetas Ernstsones Slenga vārdnīca (2009), kurā ir apmēram 8 000 latviešu slenga vārdu ar to etimoloģijām. Saistībā ar Helsinku slengu īpaši noderīgi ir Heiki Paunonena pētījumi (1995, 2016, 2017). Grāmatās ir plaša informācija par Helsinku slenga vēsturi un tā attīstību, tajās ir arī plaša slenga terminoloģija.

Pēc pētījumu materiāla apkopošanas par Latvijas un Helsinku slengu es īpašu uzmanību pievēršu slenga vēsturei, tagadnei un slenga leksikas īpašībām. Pētījumā problēmas dažkārt radīja neskaidri latviešu slenga vārdi, to nozīme un izcelsme.

Darba ievadā izklāstīts tā mērķis, kā arī pētījuma materiāli un metodes. Otrajā nodaļā vispārīgi apskatīts slengs un tā definīcija. Abās slenga analīzes nodaļās ir iekļautas identiskas apakštēmas par to, kas ir slenga vēsture, abu valodu slenga īpašības un iespējamā nākotne. Slenga leksika uzrāda lietotāju kopienas, motīvus un citu valodu ietekmi uz slangu. Darba salīdzinošajā daļā analizēju rezultātus un salīdzinu latviešu un Helsinku slenga iezīmes. Visbeidzot, noslēguma daļā apkopoti visa pētījuma rezultāti.

Abās valodās slengs galvenokārt tiek izmantots sarunvalodā. Datu analīze rāda, ka Somijā (Helsinkos) slengs tiek izmantots daudz vairāk un ir izplatītāks nekā latviešu valodā. Abās valodās slengs ir plaši pētīts, ir pieejama plaša literatūra un ir publicētas vārdnīcas. Gan latviešu, gan somu valodā slengs vienmērīgi attiecas uz tām pašām lietām/tēmām (alkohols, smēķēšana, narkotikas u.c.), un bieži, saīsinot oriģinālo vārdu, veido slenga vārdu. Latvijas slengam īpaši raksturīgi ir pievienot deminutīva sufiksu saīsinātā oriģinālā vārda izskaņā. Abās valodās slengā ir vietvārdi, lai gan Helsinku slengā to ir daudz vairāk nekā latviešu slengā. Liela daļa slengismu gan somu, gan latviešu valodā ir aizguvumi no ģermāņu valodām: somu valodā galvenokārt no zviedru, bet latviešu valodā – no vācu valodas. Turpretī latviešu valodā ievērojami vairāk ir rusicismu, kas ienākuši padomju gados. Angļu valodai ir liela ietekme uz abu valodu jauno slenga vārdu krājumu. Slenga

stāvoklis šodien šķiet stabils gan latviešu, gan somu valodā. To izmanto galvenokārt jaunatne, taču lieto arī citu paaudžu cilvēki.

Pētījums atklāj, ka vēsturiskās atšķirības ir radušās tad, kad slengu dažādos laikmetos ietekmējušas dažādas valodas. Helsinku slengs balstās uz Zviedrijas/Stokholmas slengu, kurā parādās arī vārdi no krievu valodas. Latviešu slengu galvenokārt ietekmējusi vācu un krievu valoda.

Nākotnē mans maģistra darbs varētu tikt izmantots, piemēram, paplašinot turpmāko tā salīdzinošo aspektu, kas papildus Latvijas un Helsinku slengam aptvertu arī citu valodu slenga leksiku un tā lietošanu.

Lähdeluettelo

- Balode, Laimute. 2014. *On Slang Urbanonyms in Latvia, Lithuania and Finland*. LEU. (OSU)
- Balode, Laimute. 2016. *Unofficial Urbanonyms in Latvia: Tendencies of Derivation*. University of Glasgow. https://www.gla.ac.uk/media/Media_576595_smxx.pdf (09.11.2020). (UUL)
- Bušs, Ojārs & Vineta Ernstsone. 2009. *Latviešu valodas slenga vārdnīca*. Zvaigzne ABC. (LVSU)
- Bušs, Ojārs. 1979. *Latviešu valodas nedialektālā neliterārā leksika jeb slengs*. LPSR ZA Vēstis. (LVN)
- Eloranta, Ville. 2020. Helsingin Sanomat. *Pian valmistuva Stadin slangin etymologinen sanakirja sai alkunsa, kun Paleface ja Tuomari Nurmio esiintyivät kielihistorian ammattilaiselle*. <https://www.hs.fi/tiede/art-2000006433294.html> (02.05.2020).
- Ernstsone, Vineta & Laura Tidriķe. 2006. *Jauniešu valoda*. LU Akadēmiskais apgāds. (JV)
- Gurtaja, Valentīna & Mirja Itkonen. 1996. *Laipni lūdzam! Latvian suomalaisille*. Oy Finn Lectura Ab. (LLLS)
- Juusela, Kaisa & Heikki Paunonen. 1978. *Murrenäytteitä sadan vuoden takaa: Helsingin suomalaisen alkeisopiston oppilaiden muistiinpanoja vuosilta 1878-1886*. Helsingin yliopisto.
- Karttunen, Kaarina. 1979. *Nykyslangin sanakirja*. WSOY. (NS)
- Kauhanen, Eki. *Slangin kirjoittamisesta*. Stadin Slangi ry. http://stadinslangi.fi/wordpress/?page_id=2291 (12.10.2020). (EJK)
- Mela, Marjo & Markku Mattila. 2019. *Latvialaiset Suomessa*. Painosalama Oy. (LS)
- Mežale, Emīlija. 2017. *Sarunvalodas stila jēdziens: kopīgais un atšķirīgais latviešu un somu valodā - The concept of the colloquial style: common and different features in*

Latvian and Finnish. Latvijas Universitāte.

https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/ResLatvienses/RL_4/08_Emilija_Mezale.pdf (02.05.2020).

Mikkonen, Jenni. 2014. *Vanhan stadin slangin ruotsalaisperäiset sanat nauhoitetussa keskustelussa*. Jyväskylän yliopisto.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/44540/1/URN%3ANBN%3Afi%3Ajyu-201411053182.pdf> (02.05.2020).

Mikkola, Anne-Maria & Lasse Koskela. 2008. *Käsikirja, äidinkieli ja kirjallisuus*. WSOY. (KÄK)

Mäkelä, Juhani. 1997. *Stadin snadi slangi*. WSOY. (SSS)

Ojutkangas, Krista & Meri Larjavaara & Matti Miestamo & Jussi Ylikoski. 2015. *Johdatus kielitieteeseen*. Sanoma Pro Oy. (JK)

Onali, Alma. 2019. Helsingin Sanomat. *Pian joka neljäs helsinkiläinen on vieraskielinen – Päättäjät havahtuivat nopeaan muutokseen ja sen seurauksiin*. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006039963.html> (12.10.2020).

Paunonen, Heikki. 2016. *Sloboa Stadissa: Stadin slangin etymologiaa*. Docendo Oy. (SSE)

Paunonen, Heikki. 1995. *Suomen kieli Helsingissä: Huomioita Helsingin puhekielen historiallisesta taustasta ja nykyvariaatiosta*. Hakapaino Oy. (SKH)

Paunonen, Heikki. 2006. *Synonymia Helsingin slangissa*. Virittäjä. <https://journal.fi/virittaja/article/view/40499/9925> (02.05.2020).

Paunonen, Heikki & Marjatta Paunonen. 2017. *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii, Stadin slangin suursanakirja*. Docendo Oy. (TSBS)

Rosenberg, Kaisa. 2011. *Pääkaupunkiseudulla asuvien slangikäsitteitä*. Helsingin yliopisto. <https://core.ac.uk/download/pdf/14921311.pdf> (13.10.2020). (PAS)

Sorjonen, Marja-Leena & Anu Rouhikoski & Heini Lehtonen. 2015. *Helsingissä puhuttavat suomet, Kielen indeksisyys ja sosiaaliset identiteetit*. Hansaprint Oy. (HPS)

Sorsa, Annika & Kaarina Turtia. 1999. *Nykysuomen käyttötieto, sivistyssanat, oikeinkirjoitus, lyhenteet, paikannimet*. Otava. (NK)

Vuolteenaho, Jani & Terhi Ainiala. 2005. *Urbanin paikannimistön haasteita: kielitieteen ja maantieteen tieteenalatraditioista arkiseen käyttönimistöön Helsingin metropolialueella*. Alue ja ympäristö.

Neatkarīgā Rīta Avīze: <https://nra.lv/izklaide/169948-smiekligi-80to-gadu-zargona-vardnica.htm> (09.11.2020). (NRA)